

Panel 39 : Center for Research on Plurality in the Mekong Region

1. Sinxay: Intangible Cultural Heritage to Promote Political Participation
Songwit Pimpaku, Kaeota Chantranuson 1700
2. Local history modification and the creation of a new festival
at Phnom Rung Sanctuary
Benjawan Narasaj, Akarya Sangkachan, Wiangkum Choun-u-dom 1718
3. Power of speech: Specification in kaison's word to create convincing
Anong Rungjang 1730
4. Creation of Social Space through Language Use among Transgender
in Isan Sarapan Competition
Farida Suwannakot, Viyouth Chamruspanth 1746

Sinxay: Intangible Cultural Heritage to Promote Political Participation

สินไซ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง*

Songwit Pimpaku¹ and Kaeota Chantranuson²

^{1,2}Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Sciences, KhonKaen University, Thailand

Abstract

This article discusses the phenomenon of bringing a work of literature as intangible cultural heritage to promote political participation in Khon Kaen based on the concepts of public space and cultural identity as frameworks for qualitative research. The research found that the abbot of Wat Chaisi at Ban Sawathi, along with Khon Kaen Municipality administrators and scholars, both in Thailand and in Lao PDR, promoted the resurgence of the Sinxay epic in numerous ways, including performing arts, sports, social practices, rituals and festivals as well as enhancing awareness locally with local curriculum through content literary production site in cooperation with the East Happy Network Gallery, planned a using the "Sinxay model of Ban Sawathi" to promote three good things: good media, good areas and good climate. In terms of cultural capital, the study found that in both Khon Kaen and Vientiane *Sinxay* is embodied in persons, objects, and institutions, and is thereby harnessed as cultural capital for human and community development by the state, the private sector, and the community. Applications of *Sinxay* have resulted in human development in behavioral, mental, and intellectual aspects, as well as in community development in economic, social, political, and environmental aspects. Creativity, modern technology, and mass media are the tools by which the applications have revitalized *Sinxay* as well as contributed concretely to human and community development in the age of globalization.

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ประจำปี 2557 จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

²อ.ดร.แก้วตา จันทรานุสรณ์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอปรากฏการณ์การนำใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขา
วรรณกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเทศบาลนครขอนแก่นและการยกระดับแนวคิดว่าด้วย
การเมืองภาคประชาชนในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย โดยอาศัยแนวคิดวัฒนธรรมสาธารณะและพื้นที่อัตลักษณ์
เป็นกรอบในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสวัดไชยศรีและปราชญ์ชุมชนบ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้นำเอาวรรณกรรมเรื่องสินไซที่ถูกจารึกกิจกรรมฝาผนังโบสถ์มาเป็นแกนร้อยใจของผู้คนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนจนประสบความสำเร็จและสินไซกลายเป็นอัตลักษณ์หมู่บ้าน ต่อมาได้ถูกขยายผลเชิง
เครือข่ายโดยคณะผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นร่วมกับผู้นำทางสังคมวัฒนธรรมของนครหลวงเวียงจันทน์รวมทั้ง
กลุ่มนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มุ่งวิจัยคุณค่าของสินไซในหลากหลายมิติ นอกจากนี้การขยายผลมี
กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายในหลายระดับ หลายลักษณะ และเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยมรดกภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรมรูปแบบอื่นๆ เช่น ศิลปะการแสดง กีฬา แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล เป็นต้น
ตลอดจนเสริมสร้างสำนึกท้องถิ่นด้วยหลักสูตรท้องถิ่นผ่านเนื้อหาวรรณกรรมสินไซสู่การร่วมมือกับเครือข่ายศิลป์
อีสานสร้างสุขตามแผนยุทธศาสตร์พื้นที่ 3 ดี ด้วยกิจกรรม “สินไซโมเดล แห่งบ้านสาวะถี” ซึ่งประกอบด้วย สื่อดี
พื้นที่ดี และภูมิดี ภายใต้กระบวนการปรับประยุกต์ใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานของการพัฒนามนุษย์และ
พัฒนาชุมชน โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในนครหลวงเวียงจันทน์ และในจังหวัดขอนแก่น ส่งผลให้เกิด
การพัฒนามนุษย์ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา และการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้าน
การเมือง และด้านสิ่งแวดล้อมตามมา โดยมีความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และสื่อสมัยใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญ
ของการประยุกต์ใช้ ทำให้วรรณกรรมเรื่องสินไซนี้สามารถฟื้นกลับมามีชีวิตและมีศักยภาพต่อการพัฒนามนุษย์และ
พัฒนาชุมชนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในฐานะทุนที่ภาคการเมืองให้ความสำคัญ และพยายามปรับใช้ทุนประเภทนี้ภายใต้เงื่อนไขการบริหารรัฐกิจที่มีธรรมาภิบาล เทศบาลนครขอนแก่นเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความพยายามในการใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหลายประเภทเพื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมการมีส่วนร่วม โปร่งใส และตรวจสอบได้ แต่ที่มีความโดดเด่นมากที่สุดคือการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาวรรณกรรมเรื่องสินไซ หรือ สังข์ศิลป์ชัย ซึ่งวรรณกรรมที่แพร่หลายมาตั้งแต่ครั้งอีสานเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง และยังปรากฏร่องรอยความนิยมในศิลปะหลากหลายสาขามาจนถึงปัจจุบัน งานศึกษานี้เริ่มรวบรวมข้อมูลอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ.2549-2558 ซึ่งเป็นช่วงที่เทศบาลนครขอนแก่นดำเนินโครงการสินไซกับการพัฒนาเมืองอย่างเข้มข้น จนนำไปสู่การยกระดับเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและขยายพื้นที่ความสัมพันธ์ผ่านวรรณกรรมสินไซจากเทศบาลนครขอนแก่นไปสู่นครหลวงเวียงจันทน์ ดังนั้นจึงมุ่งนำเสนอการประยุกต์ใช้สินไซในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่นและนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

สินไซ : ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสองฝั่งโขง

วรรณกรรมเรื่อง “สินไซ” หรือ “สังข์ศิลป์ชัย” ได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้กลายเป็น “มรดกวัฒนธรรมแห่งชาติ และมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น” ทั้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในภาคอีสานของไทย กระบวนการฟื้นฟูวรรณกรรมสินไซในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เริ่มต้นอย่างจริงจังในราวปี พ.ศ.2477 เมื่อสิลา วีระวงส์ ได้ทำการปริวรรตวรรณกรรมสินไซ และนำออกพิมพ์ด้วยระบบโรเนียวเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2494 และมีการพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้งในเวลาถัดมา รวมถึงที่ภาคอีสานของไทยก็มีการนำวรรณกรรมเรื่องสินไซฉบับภาคอีสานมาปริวรรตและจัดพิมพ์ขึ้นหลายครั้งเช่นกัน นับตั้งแต่ พ.ศ.2493โดยนายทองดำ มูลอำมาตย์ ซึ่งเป็นฉบับแรกของภาคอีสาน พิมพ์ขึ้นที่อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และตามมาด้วยฉบับเมืองอุบลราชธานี ครอบคลุม 200 ในปี พ.ศ.2524 โดย ปรีชา พิณทอง ซึ่งเป็นฉบับที่ได้รับความนิยมรองจากฉบับปริวรรตโดย สิลา วีระวงส์ และในปี พ.ศ. 2526 ท่านประธานไกสอน พมวิหาน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ยกสินไซขึ้นเป็นคำขวัญสำหรับองค์กรชาวนุ่ม (เยาวชนลาว) เป็นส่วนหนึ่งของการสร้าง “อัตลักษณ์แห่งชาติ และท้องถิ่น” ภาคการเมือง และภาคประชาชน จนถึงปี พ.ศ.2548 รัฐบาล สปป.ลาว จึงได้ออกกฎหมายรับรองเอาวรรณกรรมเรื่องสินไซขึ้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และเป็นสมบัติมิ่งเมืองที่มีความหมายสำคัญกับคนลาวทั้งประเทศ นำมาสู่การกำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษาโดยกระทรวงศึกษาธิการ สปป.ลาวได้บรรจุวรรณกรรมสินไซเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในทุกระดับรวมถึงการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว นอกจากนี้กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม สปป.ลาว ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลงานด้านสื่อสารประชาสัมพันธ์และนโยบายด้านวัฒนธรรมของชาติ ได้มีการจัดตั้ง “สโมสรวัฒนธรรมสินไซ” ขึ้น ในปี พ.ศ.2537

ภายใต้การดำเนินการของวารสารวรรณศิลป์ เพื่อระลึกถึงท่านประธานไถ่สอน พมวิหานผู้เห็นความสำคัญของ วัฒนธรรม และวรรณกรรมเรื่องนี้ จนถึงการจัดตั้ง “รางวัลสินไซ” ขึ้นเพื่อส่งเสริมงานเขียนของเยาวชนอีกด้วย นอกจากนี้เรื่องสินไซยังเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนความหมายด้าน “ความทรงจำเกี่ยวกับอดีต” และเป็น “สำนัก ร่วมทางประวัติศาสตร์” ของผู้คนที่สองฝั่งแม่น้ำโขงระหว่างผู้คนในภาคอีสานของไทย กับคนลาวในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ในปี พ.ศ. 2551 กลุ่มนักเขียนในภาคอีสาน ของไทย และนักเขียนจากสปป.ลาว ได้หยิบยกวรรณกรรมเรื่องสินไซขึ้นมาศึกษาร่วมกันทั้งในแง่มุมของคุณค่า ความเป็นมา ตลอดถึงกระบวนการฟื้นฟูและประยุกต์ใช้ ในโครงการสืบสานวรรณกรรมสองฝั่งโขง (วรรณกรรม ดนตรี กวี ศิลป์ สองฝั่งโขง) ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น ทำให้เรื่องสินไซได้รับความสนใจอีกครั้งจนกลายเป็น กระแสในแวดวงวรรณกรรมยุคใหม่ แต่ที่ถือว่าเป็นครั้งประวัติศาสตร์ของการฟื้นฟูและประยุกต์ใช้สินไซที่คนทั้ง ประเทศ (สปป.ลาว) และทั่วโลกรับรู้ เมื่อรัฐบาลลาวได้นำตัวละครเอกสินไซ เป็นผู้แปลงศรไฟจุดคบเพลิงเพื่อทำพิธี เปิดกีฬาอย่างเป็นทางการในพิธีเปิดมหกรรมการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติครั้งแรกของลาว นครหลวงเวียงจันทน์เกมส์ หรือ ซีเกมส์ ครั้งที่ 25 (พ.ศ.2552) นับเป็นมิติใหม่ของการประยุกต์ใช้วรรณกรรมโบราณมานำเสนอให้ ทันสมัยผ่านเทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ในการนำวรรณกรรมโบราณมาปรับประยุกต์ใช้ใน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ในทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุนทร โปธิสาร(2549) ที่มองว่าสินไซ คือ “ฐานที่ มั่นวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” ที่สามารถต้านกระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมและนำพาสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่าง ยั่งยืน อันเป็นจุดเริ่มต้นให้เทศบาลนครขอนแก่นได้นำมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่ใช้ชื่อว่า “สินไซกับการ พัฒนาเมือง” นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา

สินไซ : การพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย

ในช่วง พ.ศ.2549 สินไซได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาเมืองไปพร้อมกับการสร้างอัตลักษณ์เมือง ขอนแก่น ซึ่งก่อนหน้านั้นคณะผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นและประธานสภาเมืองขอนแก่นได้ร่วมหารือกันถึง การเลือกทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถเป็นต้นแบบของความดี ความงาม เพื่อปลูกสำนึกให้กับเยาวชนเมือง จึงได้ ร่วมมือกับพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรีและปราชญ์ท้องถิ่นชุมชนสาวะถีที่เคยใช้ “ฮึดสู้สองคองสู้สี่” เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวสาวะถี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักวิชาการด้านศิลปะเข้าไปศึกษาวิจัย เรื่องเทคนิคโบราณในการเขียน “ฮูปแต้ม” เรื่อง สินไซ ณ สิมวัดไชยศรี และทุกฝ่ายเห็นว่าสินไซเป็นวรรณกรรมที่ แพร่หลายมาแต่เดิมแล้ว หากนำสินไซมาใช้ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง อย่างมีธรรมาภิบาล ดังนั้นตลอดปี 2549 เทศบาลนครขอนแก่นภายใต้การบริหารของ “พรรครักพัฒนานคร ขอนแก่น” จึงได้ดำเนินยุทธศาสตร์สินไซกับการพัฒนาเมืองในหลากหลายรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมทั้งของภาค ประชาชนและนักวิชาการจากหลากหลายสาขา จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญของการพัฒนาเมืองที่ อาศัยมรดกทางวัฒนธรรมสาขาวรรณกรรมมาเป็นเครื่องมือสร้างสำนึกร่วมและกลายเป็นอัตลักษณ์เมือง

เสาสีโท และประตูเมือง ถนนศรีจันทร์ ภาพจาก <https://www.google.co.th/search>

ในช่วงปลายปี 2550 สัญลักษณ์ใหม่ของเมืองขอนแก่นที่ปรากฏเรียงรายจากด้านหน้าของประตูเมือง เรื่อยมาบนถนนสีจันทร์กระทั่งถึงศาลหลักเมือง คือ เสาไฟฟ้าสีเขียวเข้มส่วนบนสุดเป็นรูปสัตว์ที่มีลำตัวคล้าย ราชสีห์ และมีส่วนหัวเหมือนช้าง เสาสีโทเป็นส่วนหนึ่งในโครงการ “สินไซฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายโครงการที่ทางเทศบาลนครขอนแก่นวางแผนไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสร้างอัตลักษณ์เมือง รวมทั้งหวังให้เป็นสัญลักษณ์ที่สร้างสำนึกร่วมของคน ขอนแก่นต่อไป นอกจากนี้เสาสีโทยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงความหมายศักดิ์สิทธิ์ของพิธีฉลองประตูเมืองใหม่ ในปลายปี 2549 เข้ากับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีบวงสรวงและการสมโภชอาคารศาลหลักเมืองหลังใหม่ในปลายปี 2550 ตลอดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ณ ศาลหลักเมืองตั้งแต่วันที่ 1 เดือนธันวาคม 2550 จนกระทั่งถึง เพียงคืนวันที่ 31 ธันวาคม 2550 และประกาศความยิ่งใหญ่ของศักราช 2551 ด้วยเสียงพลุขับพันนัตที่ดังกึกก้อง อย่างต่อเนื่องทั่วทั้งเมือง ตลอดเส้นทางของถนนศรีจันทร์จากศาลหลักเมืองถึงประตูเมืองสว่างไสวไปด้วยแสงไฟ จากประติมากรรมรูปปั้นท้าวสีโพนท้าวเสาไฟฟ้า อันเป็นสัญลักษณ์ใหม่ของเมืองที่เทศบาลนครขอนแก่นได้สร้าง ขึ้นด้วยการอธิบายถึงที่มาทางความคิดว่า

“จากภูมิปัญญาวรรณกรรมพื้นบ้านสู่รากฐานการพัฒนา ด้วยเทคโนโลยีแห่งยุคสมัยอย่างยั่งยืน ประติมากรรมสัญลักษณ์ในเชิงพัฒนา “ไม่หลง ไมลึม แต่ซึมซับอย่างชาญฉลาด ด้วยปัญญา” (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

การเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องสินไซมาเป็นพื้นที่สำหรับสร้าง “ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” มี กระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็นโครงการสังเคราะห์ภูมิปัญญาสินไซ โครงการสร้างฐานข้อมูลสินไซ และโครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาสินไซ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือพัฒนา วัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นเพื่อเผยแพร่ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชัย ณีรัตนพันธุ์ รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรมและศิษย์เก่าสัมพันธ์ และนาย พีระพล พัฒนพีระเดช นายกเทศมนตรีนคร ขอนแก่น เป็นผู้ร่วมลงนาม พร้อมด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลิต ชัยครรชิต ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น อาจารย์ ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ รองผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม นายมารุต อ้วนไทร รอง

นายกเทศมนตรี และนายทวิ อันปัญญา ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา และนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นพยาน ณ บริเวณ สวนสุขภาพบึงทุ่งสร้าง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2550 (ข่าวเทศบาลนครขอนแก่น ฉ.56-2550) ทั้งนี้เพื่อใช้วรรณกรรมเป็นสื่อแนะนำกรีกท้อถิ่นสู่การสร้างสำนักอื่นๆ ต่อไป แม้ว่าสินไซจะปรากฏอยู่ในหลายจังหวัดของอีสานแต่ถือว่าเทศบาลนครขอนแก่นช่วงชิงความหมายในวรรณกรรมเรื่องนี้มาใช้ได้ก่อน และค่อนข้างมีผลอย่างมากต่อการดึงคนในชุมชนเมืองขอนแก่นให้เข้ามามีส่วนร่วม จนอาจกล่าวได้ว่านี่เป็น “ยุทธศาสตร์ผูกคน” แม้นักวิชาการในมหาวิทยาลัยจะริเริ่มโครงการนี้มาก่อน แต่เมื่อใช้การเมืองนำวัฒนธรรมกลับขยายวงความสนใจของผู้คนได้มากกว่า เพราะเทศบาลไม่ได้มีเพียงอำนาจทางการเมืองและทุนแต่ยังสร้างพันธมิตร เพื่อใช้วัฒนธรรมนำการพัฒนา ด้วยการจัดการเชิงรุกและขยายผลต่อเนื่อง (สัมภาษณ์ ชลิต ชัยครรชิต.2550) และสิ่งสำคัญในการสร้างสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาขึ้นนั้นสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ การสื่อสารความหมายนั้นให้ผู้คนได้รับรู้ ประเด็นดังกล่าวนี้เทศบาลฯ ได้มอบหมายให้สำนักงานการศึกษาจัดทำเอกสารเพื่อสื่อสารแนวคิดของเทศบาลฯ และอธิบายความหมายของสีโให้ชาวเมืองขอนแก่นทราบ นอกจากนี้เทศบาลฯ และองค์กรที่เทศบาลฯ ได้ลงนามบันทึกความร่วมมือไว้ได้ร่วมกันจัดเวทีวัฒนธรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเทศบาลฯ ได้ใช้เวทีดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการสื่อสารกับชาวเมืองถึงแนวทางในการสร้างอัตลักษณ์ขอนแก่น ภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับความเป็นชาติ ดังปรากฏในการอธิบายความหมายของการเลือกท้าวสีโหมาเป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองว่า

“สีโหรือท้าวสีโ เป็นชื่อตัวละครเอกหนึ่งในสามตัวหลักของวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องสินไซ อันมี ท้าวสินไซ ท้าวสังข์ ท้าวสีโ ซึ่งมีพระราชบิดาองค์เดียวกันแต่มีพระมารดาต่างกัน ลักษณะของสีโนั้นมีรูปร่างลักษณะลำตัวเหมือนราชสีห์ ส่วนหัวเหมือนช้าง ซึ่งตรงกับลักษณะของสัตว์ในป่าหิมพานต์ชนิดหนึ่งคือ “คชสีห์” เป็นการผสมผสานลักษณะระหว่างช้างกับสิงห์หรือราชสีห์ มีพลังกำลังท่วงท่าความสง่างามเหมือนช้างกับราชสีห์รวมกัน คชสีห์ใช้เป็นสัญลักษณ์ตราประจำตำแหน่งเสนาบดีบางตำแหน่งมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงให้ประทับตราคชสีห์เป็นหนึ่งในสามตราของกฎหมายที่ทรงให้ชำระสะสางจัดระเบียบใหม่ ซึ่งเรียกกฎหมายนี้ว่า “กฎหมายตราสามดวง” ส่วนในฝ่ายการปกครองนั้น ฝ่ายสมุหกลาโหม ทหารบก ทหารเรือสมัยนั้นก็ใช้ตราคชสีห์เป็นตราประจำตำแหน่ง คชสีห์ จึงเป็นสัญลักษณ์ของข้าราชการฝ่ายกลาโหมหรือทหาร เพราะคชสีห์เป็นลักษณะผสมของราชสีห์กับช้าง (คช) ซึ่งคติไทยถือว่าช้างเป็นสัตว์ประจำชาติไทย ใช้ในราชการสงคราม สีโ มีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือสินไซตลอดเรื่องคู่กับสังข์ เหมือนพี่ชายใจดีที่คอยช่วยเหลือน้องเมื่อยามลำบาก มีฤทธิ์หลายอย่าง ทั้งแปลงกายหรือต่อสู้กับยักษ์อย่างกล้าหาญ โดยมีอาวุธที่วิเศษและพิเศษต่างจากผู้อื่นคือเสียงร้องที่ดังมากจนไปทำลายศัตรูคือยักษ์ให้ล้มตายได้ แต่เสียงนั้นจะไม่เป็นอันตรายต่อฝ่ายตนเอง ลักษณะโดดเด่นของสีโในวรรณกรรมสินไซ คือ 1) มีชาติตระกูลดี คือเป็นโอรสของท้าวสุทราษและพระนางจันทาเทวี มเหสีเอก 2) กล้าหาญ โดยเฉพาะอาวุธที่มี

ลักษณะพิเศษประจำตัวคือการร้องเสียงดังจนยักษ์หรือศัตรูล้มตาย 3) ชื่อสัตย์ ตลอดเรื่องนอกจากทำเพื่อประโยชน์พี่น้องและคนอื่นแล้ว ยังตรงไปตรงมาไม่เคยเสียสัจจะว่าจะช่วยก็ช่วยสินไซโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ 4) มีชีวิตที่พอเพียง ไม่หลงยศอำนาจ เช่น ในตอนที่สินไซกลับเข้าเมืองและได้เป็นกษัตริย์แทนพระราชบิดา สีโหแทนที่จะเสวยสุขในเมืองก็ออกไปอยู่ป่าเขา ด้วยเหตุผลที่ว่ามีความคุ้นเคยและมีความสุขมากกว่า” (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

ในฐานะหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น ได้จัดทำเอกสารอธิบายความหมายของสีโห โดยเนื้อความมีลักษณะอ้างอิงกับสัญลักษณ์ที่ทางราชการใช้ และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของรัฐ ดังนี้

“ตราสัญลักษณ์สัตว์หิมพานต์ได้ถูกนำมาใช้ในกิจการของบ้านเมืองมาอย่างยาวนาน แม้ในปัจจุบัน กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ก็ยังใช้อยู่ไม่น้อย เพราะถือว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์และมีความสวยงาม ด้วยเป็นสัตว์ในวรรณคดีหรือวรรณกรรม จึงมีลักษณะที่เป็นสิ่งอมตะ ไม่ถูกบิดเบือนหรือทำลายได้ง่าย ดังนั้นในโอกาสที่เทศบาลนครขอนแก่นมีโครงการที่จะฟื้นฟูบูรณะสิ่งที่มีค่าภูมิปัญญาของชุมชนหลายอย่างและเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550 นี้ เนื่องมาจากการที่เทศบาลฯ ได้มีโครงการนำวรรณกรรมสินไซ มาใช้เป็นหลักสูตรในการเรียนวิถีชุมชนและในเชิงการพัฒนาซึ่งปรากฏเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ฮูปแต้ม) ที่โบสถ์ (ลิ้ม) ที่วัดไชยศรี บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และที่อื่น ๆ ในจังหวัดขอนแก่นหรือในจังหวัดอื่น ๆ ของอีสาน ซึ่งมีอิทธิพลทั้งในแง่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ความงาม ความดี ความศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นที่น่าสนใจศึกษาเรียนรู้แก่หน่วยงาน องค์กรหรือบุคคลทั่วไป” (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

นอกจากนี้ เทศบาลฯ ยังได้อธิบายความหมายมงคลของท้าวสีโห ในลักษณะเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องความเจริญรุ่งเรืองและการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหัวที่เหมือนช้าง และส่วนลำตัวที่มีลักษณะเหมือนราชสีห์

1) ส่วนหัว อธิบายตามลักษณะย่อย ดังนี้ งวง เป็นอวัยวะที่ช้างใช้หาอาหารและดื่มน้ำ จึงเปรียบเหมือนการที่จะดึงดูดหรือการนำเอาความเจริญความสมบูรณ์มาสู่เมืองขอนแก่น งาม เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความมีค่าและเสริมความสง่างาม จึงเปรียบเหมือน บ้านเมืองจะเป็นเมืองที่งดงามทั้งทัศนียภาพภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ยังจะงามล้ำค่าด้วยขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่จะได้รับการฟื้นฟูส่งเสริมตลอดจนศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ก็จะมีเจริญรุ่งเรืองเสริมคุณค่าให้กับเมืองขอนแก่นด้วย ตา เนื่องจากการมองเห็นจากที่สูงกว่าสัตว์อื่น จึงเปรียบเหมือนการมีวิสัยทัศน์การพัฒนาที่กว้างไกลและอย่างทั่วถึง หู โบราณมีคติลักษณะช้างที่ดีว่าศีรษะโต จึงเปรียบเหมือนศูนย์

ความรู้คลังสมอง การศึกษาของชาวขอนแก่นก็จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งการศึกษาวิชาการที่ดีมี
ประสิทธิภาพและหลากหลาย

2) ส่วนตัวหรือลำตัว ซึ่งมีลักษณะเหมือนราชสีห์ ลักษณะโดยรวม คือ รูปร่าง
สง่าผ่าเผยงาม ในหนังสือปัญหาพระยามิสินท์สีหะ ยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะความโดดเด่นของ
ราชสีห์ไว้ 7 ประการ คือ เป็นสัตว์สะอาดหมดจด เทียบไปอย่างองอาจด้วยเท้าทั้ง 4 ของตนเอง มี
รูปร่างสง่างาม ไม่หวั่นเกรงสัตว์อื่นใด แม้จะอันตรายถึงชีวิต (มีศักดิ์ศรี) เทียบหาอาหารและกินได้
โดยไม่รังเกียจไม่เลิกว่าตีหรือเลว ไม่มีการสะสมอาหาร ให้เป็นภาระแก่ตัวเอง และกินแต่พอดี
(สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

นอกเหนือไปจากความหมายดังกล่าวข้างต้น สีโหยงได้รับการตีความในเชิงความเป็นสิริมงคล และ
ความหมายที่ส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวคิดธรรมาภิบาล (Good
Governance) และส่งเสริมกระบวนการประชาสังคม ดังนี้

“ลักษณะส่วนหัวที่เหมือนช้าง หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ คือ การมีเศรษฐกิจดี
ประชาชนมีความอยู่เย็นเป็นสุข รวมกับการที่ท้าวสีโหยงในวรรณกรรมสีโหยงที่มีเสียงดังมากแต่จะเป็น
อันตรายเฉพาะศัตรูเท่านั้น หมายถึง การที่เทศบาลฯ จะมีชื่อเสียงอย่างกว้างไกล ถ้ามีปัญหาอุปสรรค
ก็จะสามารถบริหารแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ลักษณะส่วนลำตัวที่เหมือนราชสีห์ หมายถึง ความสง่างามและมั่นคง ศักดิ์สิทธิ์ อันมีนัย
ถึงงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะได้รับการ
อุปถัมภ์บำรุง จนเป็นปัจจัยพื้นฐานให้เกิดความดีงามของประชาชนด้วยคุณธรรมจริยธรรมบ้านเมืองนำ
อยู่ ส่วนความศักดิ์สิทธิ์มีนัยถึงภาวะทางการบริหารบ้านเมือง การบังคับใช้ระเบียบกฎหมาย จะได้รับ
การตอบสนองจากประชาชน คือให้ความร่วมมือปฏิบัติตามด้วยดี

ประติมากรรมรูปปั้นท้าวสีโหยงที่เทศบาลนครขอนแก่น นำมาติดตั้งบนหัวเสาไฟฟ้าจึงเป็น
สัญลักษณ์ของเมืองที่มีทั้งความงามความดีเหมาะสมกับการเป็นเมืองนำอยู่ คู่กับ การพัฒนาไปสู่
ความเจริญด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมอย่างมั่นคง และ
ยังยืนยันคำว่า “ไม่หลงไม่ลืม แต่ซึมซับอย่างชาญฉลาดด้วยปัญญา” นั่นเอง” (สำนักการศึกษา
เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

ที่สำคัญเทศบาลฯ ได้ใช้ท้าวสีโหซึ่งเป็นตัวละครผู้ช่วยให้เป็นพื้นที่แสดงความสัมพันธ์กับชาติด้วยการเทียบความหมายของสีโหกับคชสีห์ พร้อมทั้งอธิบายความหมายแห่งความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ และความเป็นผู้พอเพียงตามแนวพระราชดำริเรื่องความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แต่ในอีกส่วนหนึ่งเทศบาลนครขอนแก่นได้เลือกตัวบทวรรณกรรม “สินไช” ในฐานะรากร่วมทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงในการเชื่อมความสัมพันธ์กับนครหลวงเวียงจันทน์ โดยมีความเคลื่อนไหวในระดับปรากฏการณ์ ภายใต้ชื่อโครงการ “สินไช : ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” ดังนี้

แนวคิดในการสร้างฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย เป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของเทศบาลนครขอนแก่น ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการประชาสังคมโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชนสาระถีสำนักร่วมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ผู้รู้ในท้องถิ่นและการร่วมมือจากภาคเอกชน ผ่านกิจกรรมในหลายลักษณะ เช่น การพิมพ์วรรณกรรมพื้นบ้านสินไช ฉบับเทศบาลนครฯ เรียบเรียงโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชอบ ดีสวนโคก จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น การประกวดออกแบบโลโก้สินไช การประกวดเล่านิทาน/จัดทำหนังสือนิทาน การประกวดวาดภาพ การประกวดเรียงความ การประกวดถ่ายภาพ/ฝึกรบม การประกวดแอนิเมชั่น จัดกิจกรรมการสาธิตหมอลำสินไชและหนังประโมทัย จัดกิจกรรมการเสวนาเกี่ยวกับสินไช จัดทำสารคดีเผยแพร่ จัดทำหนังสือ วารสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ เว็บไซต์ จัดทัวร์วัฒนธรรมฮูปแต้มสินไช นำสินไชเข้าบรรจุในโฮงมูนมั่ง จัดสวนสินไช และเลือกตัวละครสำคัญที่มีความโดดเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่าง “สีโห” มาสร้างสำนึกให้เยาวชนและเป็นสัญลักษณ์ระดับเมือง เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้จัดมาอย่างต่อเนื่องและได้ขยายพื้นที่ความร่วมมือไปยังศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านวรรณคดีของสปป.ลาว คือ ดารา กัลยา (บุญยาวง) และดวงเดือน บุญยาวง ธิดาของท่านมหาสิลา วีระวงส์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวรรณคดีสองฝั่งโขง รวมทั้ง ดร.สุเนต โพธิสาร ผู้เชี่ยวชาญในประวัติศาสตร์สองฝั่งโขง ทั้งนี้ในงานออกพรรษา ได้ประทับ และวิถีอีสานประจำปี 2550 เมื่อวันที่ 25-28 ตุลาคม 2550 ทางเทศบาลนครขอนแก่นในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดงาน ได้รับเกียรติจากท่านผู้รู้ดังกล่าวนี้มาร่วมกิจกรรม “สินไช” ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย โดยนำคณะเยาวชนจากศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ จัดแสดงนิทานคำกลอน 3 ชั้น ณ บริเวณด้านหน้าของพิพิธภัณฑ์เมือง “โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น”⁴ และการโชว์ชุดประจำเผ่า ณ เวทีสาธารณะ 200 ปี นอกจากกิจกรรมการแสดงแล้วทาง

³ ฮูปแต้ม หมายถึง ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

⁴ โฮงมูนมั่ง เป็นภาษาอีสานแยกเป็น 2 คำ คือ โฮง และ มูนมั่ง โฮง หมายถึง ห้องโถงหรือหอที่มีขนาดใหญ่ กับคำว่า มูนมั่ง หมายถึง ทรัพย์สมบัติ หรือ มรดก ฉะนั้น “โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น” จึงมีความหมายว่าห้องที่เก็บรวบรวมทรัพย์สมบัติ อันสื่อถึงความเป็นมาและเรื่องราวของเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ผู้คนได้สัมผัสถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวเมืองขอนแก่น นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น.สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น.)

เทศบาลนครขอนแก่น และคณาจารย์จากสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่นยังได้นำคณะตัวแทน สปป.ลาว คณะนี้ไปชมภาพจิตรกรรมฝาผนังสีน้ำเงินที่วัดไชยศรี บ้านสาวะถี และเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญและทำบุญ ตักบาตรร่วมกันเนื่องในวันออกพรรษาอีกด้วย ซึ่งวัดไชยศรีถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งใน การผนึกสำนึกร่วมจากโครงการสีน้ำเงินที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย โดยในวันที่ 23 มิถุนายน 2550 คณะผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นนำตัวแทนชุมชนร่วมพิธีบวงสรวงสีหราชมงคลเปิดแบบแม่พิมพ์ท้าวสีโห จากภาพจิตรกรรมฝาผนังอันเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ณ วัดไชยศรี เพื่อความเป็นสิริมงคล คำคุณให้กับแม่พิมพ์และเป็นการขอขมาดวงวิญญาณของบรรพชนก่อนที่จะนำมาเป็นแบบในการก่อสร้างเสาไฟฟ้าสีโห เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผ่านงานสถาปัตยกรรมและกิจกรรมต่างๆ (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. 2550)

การจัดพิธี “บวงสรวงสีหราชมงคล” เพื่อเปิดแบบแม่พิมพ์ท้าวสีโห นอกจากจะทำให้เทศบาลฯ ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านในบ้านสาวะถีซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยลาวแล้ว รูปปั้นสีโหยังแสดงภาพเชิงประจักษ์ที่ทำให้เห็นว่าคณะผู้บริหารเทศบาลฯ แม้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ยอมรับในความ เป็นลาว และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือเทศบาลฯ ได้ใช้โครงการสีน้ำเงินเป็นพื้นที่แสดงความหมายของการมีรากร่วมทางวัฒนธรรมกับชาวลาวในประเทศลาวอีกด้วย

ปฏิบัติการที่ชัดเจนปรากฏในงานเทศกาลออกพรรษา ได้ประทับ และวิถีอีสานประจำปี 2550 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-28 ตุลาคม 2550 นายธีรศักดิ์ ธิมาวุฒินันท์ได้แสดงแนวคิดในการจัดงานดังกล่าวเพื่อเป็นเวทีแสดงความเป็นขอนแก่นที่พร้อมจะเปิดรับหลากหลายทางวัฒนธรรม (คำกล่าวเปิดเวทีการแสดง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม คืนวันที่ 27 ตุลาคม 2550) โดยกลุ่มตัวแทนจาก สปป.ลาว เป็นกลุ่มที่อยู่ร่วมกิจกรรมของเทศบาลนครขอนแก่นตลอดงาน โดยเฉพาะในเวทีสีน้ำเงิน : ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย ด้วยแนวคิดที่ว่า สีน้ำเงิน หรือสังข์สีน้ำเงิน เป็นภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมอันเป็นมรดกที่สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มวัฒนธรรม ลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว สำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยได้มีการส่งต่อรูปแบบศิลปกรรมในลักษณะต่าง ๆ นับตั้งแต่การเทศน์สีน้ำเงิน หมอลำสีน้ำเงิน หนังประโมทัย ท่าพ้อนรำ ท่วงทำนองดนตรี และจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น โดยเทศบาลนครขอนแก่น ร่วมกับสำนักวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น และชุมชนบ้านสาวะถี ได้นำเอามรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสีน้ำเงินมา เป็นทุนในการสร้างสำนึกรักท้องถิ่น (เอกสารประชาสัมพันธ์โครงการสีน้ำเงิน เทศบาลนครขอนแก่น. 2550) ด้วยการ จัดกิจกรรมหลายอย่างรวมทั้งพยายามที่จะบรรจุกิจกรรมเหล่านี้เข้าไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในสังกัด เทศบาลนครขอนแก่น

โครงการสีน้ำเงินของเทศบาลนครขอนแก่นได้ขยายความร่วมมือกับโครงการอ่านกบก่อนและขับลำ สำหรับเด็กน้อยลาว⁵ จึงเชิญให้มาร่วมแสดงในเวที “สีน้ำเงิน” ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย ซึ่งเป็นโครงการ

⁵ สอดคล้องตามเอกสารแผนปฏิบัติการของกลุ่มสีบหอด มรดกล้านช้าง ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC) แห่งนครหลวงเวียงจันทน์

อ่านกาบก่อนและขับลำนำสำหรับเด็กน้อยลาวรับผิดชอบโดยกลุ่มสี่บทอด มรดกล้านช้าง ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC) และได้กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการว่า วรรณคดี เป็นศาสตร์ประเภทหนึ่งในบรรดา ศาสตร์ 18 ประการตามคติโบราณ ในปัจจุบันก็ยังเป็นศาสตร์หรือวิทยาที่สำคัญอยู่ไม่น้อย เพราะวรรณคดีเป็นที่ อยู่แห่งวัฒนธรรม และเป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญของชาติด้วย คนลาวได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคน สุภาพ อ่อนโยน มีความซื่อสัตย์ และมีวัฒนธรรมดีก็เพราะว่าแต่ก่อนมาคนลาวเป็นผู้นิยมชมชอบวรรณคดีนั่นเอง (มหาสิลา วีระวงส์. วรรณคดีเพื่อการศึกษา-1960) ดังนั้นโครงการอ่านกาบก่อนจึงก่อตั้งขึ้นเพื่อ

1. ให้เด็กน้อยได้เรียนรู้ และฝึกฝนอ่านกาบก่อนและขับลำ โดยนำเอามหากาพย์ ท้าวฮุ่งท้าวเจียง และสังสินไซ ที่เป็นวรรณคดีสำคัญที่สุดของลาวมานำเสนอต่อพ่อแม่พี่น้องในทั่วสังคมลาว ได้ รู้จักและเข้าใจ เป็นการส่งเสริมให้เด็กน้อยลาวได้อุทิศหมอกอันหาค่ามิได้ที่บรรพบุรุษ นักปราชญ์ อาจารย์ของลาวได้ประดิดตักแต่งไว้อย่างยาวนาน ทั้งเป็นการฟื้นฟูคืนวัฒนธรรมเก่าแก่ มิให้สูญหายไปจากสังคมของลาว
2. ฟื้นฟูการอ่านกาบก่อน และการขับลำ ให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่
3. นำเสนอกิจกรรมอีกแนวหนึ่งให้เด็กน้อย อายุระหว่าง 11-16 ปี ได้สัมผัสและซึมซับศิลปะการอ่านกาบก่อน ทำให้เด็กน้อยหันมาสนใจจนกลายเป็นกิจกรรมธรรมดาใน ชีวิตประจำวันของพวกเขา
4. สร้างพื้นฐานให้เด็กน้อยพัฒนาตนเองไปเป็นหมอขับ หมอลำที่มีคุณภาพ
5. เพื่อให้เด็กน้อยได้มีส่วนร่วมในบุญฉลองสำคัญต่างๆ เช่น วันสำคัญของชาติ การอ่านกาบก่อน ขับลำแบบนี้เหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะในเวทีนานาชาติก็ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งด้วยเห็นว่าเป็นศิลปะที่งดงามที่สุด (เอกสารแผนพับประชาสัมพันธ์โครงการอ่านกาบก่อนและขับลำสำหรับเด็กน้อย กลุ่มสี่บทอดมรดกล้านช้าง. ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC))

หากพิจารณาในรูปแบบการนำเสนอศิลปะการแสดงที่ทางโครงการได้นำมาจัดแสดงในเวที “สินไซ” ฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย และจุดประสงค์ของโครงการแล้วจะเห็นได้ว่า แม้เทศบาลนครขอนแก่นจะอาศัยสินไซเป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับกลุ่มสี่บทอดมรดกล้านช้าง แต่ก็มีแตกต่างกันหลายประการ ประการแรก จะเห็นได้ว่ากลุ่มสี่บทอดมรดกล้านช้างมุ่งที่จะคงลักษณะความลุ่มลึกงดงามตามตัวบทของวรรณคดีดั้งเดิมไว้มากกว่าการเน้นที่จะแปรรูปหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับรสนิยมการเสพศิลปะของคนรุ่นใหม่ อันเป็นรูปแบบที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างแจ่มชัด ไม่ว่าจะป็นด้านวรรณศิลป์หรือแม้แต่การแต่งกายของตัวแทนเยาวชนที่มาแสดงในเวทีสินไซ ประการที่สอง กลุ่มสี่บทอดมรดกล้านช้างมุ่งนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยกาบก่อนสินไซเพื่อแสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเป็นชาติในขณะที่เทศบาลนครขอนแก่นใช้สินไซเพื่อแสดงความเป็นท้องถิ่น ประการที่สามในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสี่บทอดมรดกล้านช้างล้วนแต่เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมในระดับชาติ และมีความรู้อย่างลึกซึ้งในสินไซ เช่น ดวงเดือน บุญยาวง ในฐานะที่ปรึกษา ด้านวิชาการ นักค้นคว้าวรรณคดีโบราณท้าวฮุ่งท้าวเจียงและสังสินไซ มหาบุญเต็ม สีบุญเรือง ผู้สอนกาบก่อน

อธิบายศัพท์และฝึกสอนการขับลำท่องถิ่นต่าง ๆ และดารา กันละยา ผู้รับผิดชอบโครงการสร้างหลักสูตร กำกับ การเรียนการสอนและฝึกสอนศิลปะเวที เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ร่วมถ่ายทอดความรู้ของตนและสืบสานสินไซใน ฐานะมรดกทางวัฒนธรรมอย่างผู้รู้และรู้อย่างลุ่มลึก ประการที่สี่ วัฒนธรรมทางภาษาในชีวิตประจำวันของชาว ลาวยังมีความใกล้เคียงกับวรรณศิลป์ในตัวบทวรรณคดีสินไซอยู่มาก หากเทียบกับวัฒนธรรมทางภาษาของชาว อีสานที่ใช้ภาษากลางถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียน ประการที่ห้า สินไซของชาวขอนแก่นมีลักษณะของสิ่งที่ถูก จัดแสดงภายใต้บริบทการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในขณะที่สินไซของกลุ่มสืบทอดมรดกล้านช้างคือนำเสนอ ความภาคภูมิใจในความเป็นลาว เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการอ่านกาบกอนและขับลำสำหรับเด็กน้อยลาว ได้รับการ ฝึกฝนอย่างหนักและต่อเนื่องจนสามารถแลกเปลี่ยนตอบโต้บทกลอนกันได้อย่างว่องไว และแสดงออกด้วยลีลา อารมณ์ที่เข้าถึงความหมายของตัวบทสมกับได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มสืบทอดมรดกโดยแท้ (เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์ โครงการอ่านกาบกอนและขับลำสำหรับเด็กน้อย กลุ่มสืบทอดมรดกล้านช้าง ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC))

ดารา กันละยา ให้ความเห็นว่า แม้เด็กจะไม่เข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้งทั้งหมดในขณะนี้ แต่การที่ เด็กได้เรียนรู้และฝึกฝนความงดงามตามต้นฉบับดั้งเดิม จะเป็นทุนทางวัฒนธรรมภาษาและความคิดให้เด็กน้อยได้ เป็นอย่างดีเมื่อเติบโตขึ้น แม้จะต้องใช้เวลาอย่างมากในการฝึกฝนแต่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมคือการสั่งสมปลูกฝัง ตั้งแต่ยังเด็ก เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิต (สัมภาษณ์ เมื่อ 27 ตุลาคม 2550) ดวงเดือน บุญยา วง ซึ่งเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการและนักค้นคว้าวรรณคดีคนสำคัญของ สปป.ลาว ได้กล่าวกับผู้เขียนว่า หัวใจของ การเรียนวรรณคดีคือการเข้าถึงจิตวิญญาณ ถ้าเรียนแล้วไม่สนุกคนสอนต้องพิจารณาตัวเอง ที่สำคัญคือเมื่อมี ความรู้จริงแล้วต้องมีวิธีการสอนที่ดีด้วยจึงจะสามารถสืบสานภูมิปัญญาด้านวรรณคดีได้ (สัมภาษณ์เมื่อ 26 ตุลาคม 2550) กลุ่มสืบทอดมรดกล้านช้าง โดยเฉพาะโครงการอ่านกาบกอนและขับลำสำหรับเด็กน้อยได้เข้าร่วมแสดง ความสามารถเวทีสำคัญระดับชาติหลายเวที เช่น รัชใช้กองประชุม ศูนย์วัฒนธรรมสำหรับเด็กทั่วประเทศ เมื่อ วันที่ 28 มีนาคม 2007 ได้แสดงในงานบุญฉลองปีมพจนานุกรมภาษาลาว ฉบับมหาสิลา วีระวงส์ ณ หอสมุด มวลชน เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2007 และแสดงในวันบุญฉลองครบรอบ 25 ปีของสมาคมร่วมน้ำใจกับเด็กน้อย ลาว ณ วัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2007 (เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการอ่านกาบกอน และขับลำสำหรับเด็กน้อย กลุ่มสืบทอดมรดกล้านช้าง ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC))

และการเดินทางมาแสดงตามคำเชิญของเทศบาลนครขอนแก่นก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้มรดกทาง วัฒนธรรมที่มีร่วมกันมาแต่เดิม ในการสานสายสัมพันธ์ของเทศบาลนครขอนแก่นกับนครหลวงเวียงจันทน์ให้แน่น แพันยิ่งขึ้น แม้จุดต่างบางประการจะมาจากบริบททางสังคมการเมืองที่แตกต่างกัน แต่การร่วมทางวัฒนธรรมที่ เคยมีมาแต่เดิม และวรรณคดีอีสานจำนวนหนึ่งซึ่งปริวรรตโดยท่านมหาสิลา วีระวงส์ สมัยที่ท่านมาใช้ชีวิตอยู่ใน อีสานและได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาวรรณกรรมท้องถิ่น บัดนี้กำลังมีความเด่นชัดยิ่งขึ้น เมื่อธิดาทองสองของท่านมหาสิลา วีระวงส์ และเทศบาลนครขอนแก่นได้ใช้สินไซเป็นเวทีเชื่อมความสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมสองฝั่งโขงให้แน่นแฟ้นอีกครั้ง โดยมีสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่นจึงเป็นองค์กรสำคัญในการ เชื่อมความสัมพันธ์ในเชิงวิชาการ ส่วนความสัมพันธ์ในระดับประชาคม สินไซ ฉบับเทศบาลฯ จะให้ความสำคัญ

กับคุณธรรม จริยธรรมของผู้ นำเป็นสำคัญที่ต้องดำรงตนตามหลัก “ธรรมาภิบาล” ภายหลังจากที่โครงการสินไซฐานที่มั่นทางวัฒนธรรมได้ดำเนินการไประยะหนึ่ง เทศบาลนครขอนแก่นและนครหลวงเวียงจันทน์ได้ร่วมลงนามเปิดการเดินทางเส้นทางจากเทศบาลนครขอนแก่นสู่ นครหลวง

สินไซ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสองฝั่งโขงเพื่อรับใช้ยุคสมัยในกระแสโลกาภิวัตน์

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าวรรณกรรมสินไซฉบับล้านช้าง เป็นฉบับที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในพื้นที่สองฝั่งโขง ก็ด้วยคุณค่าด้านเนื้อหา และคุณค่าด้านรูปแบบการประพันธ์ โดยได้วิเคราะห์สรุปเป็นพลาณภาพ 3 ด้าน ดังนี้ 1) พลาณภาพด้านพุทธธรรม ในเรื่องสินไซมีการแสดงออกในรูปของธรรมาธิษฐาน คือการยกข้อธรรม หรือหลักพุทธธรรมขึ้นมากล่าวอ้าง เพื่อให้ผู้อ่านได้ข้คิด ประกอบกับบุคลาธิษฐาน (Method of personification) อันเป็นการเชื่อมโยงเรื่องราวทางโลกเข้ากับแก่นทางธรรม ทำให้เรื่องสินไซจัดเข้าอยู่ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา แม้ว่าในความเป็นจริงเรื่องนี้จะไม่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่ผู้แต่งก็ได้บรรจุสาระทางพุทธธรรมธรรมเอาไว้อย่างเต็มเปี่ยม 2) พลาณภาพด้านสังคหกรรม แสดงออกในเรื่องราวของสินไซที่ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกเอาไว้ตลอดทั้งเรื่อง อันเกี่ยวเนื่องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในยุคสมัยที่แต่ง เช่น การปกครองแบบพฤษาธรรมาภิบาล (หลักการปกครองบ้านเมืองที่ดี), การสังคหสงเคราะห์(หลักการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม), นิเวศสิ่งแวดล้อม(การรักษาสิ่งแวดล้อม) เป็นต้น 3) พลาณภาพด้านสุนทรียธรรมว่าด้วยความงามทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่นับว่าเป็นวรรณกรรมที่มีความละเมียดละไมในด้านการนำเสนอ ชอบ ดิสนวโคก (2552) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมอีสานยกย่องว่าเรื่องสินไซมีรสวรรณกรรมมากที่สุดถึง 9 รสวรรณกรรม ส่วนโอทอง คำอินชู(สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2555) กวีซีไรต์ของลาวกล่าวว่า “เรื่องสินไซนอกจากจะมีความโดดเด่นทางด้านสาระแล้ว สิ่งที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มากด้วยเสน่ห์คือคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ที่สอดแทรกอยู่ในแต่ละแถวของตัวอักษร จนได้รับการยกย่องว่าสินไซเป็นแม่แบบของมรดกกวีเลยทีเดียวน”

ด้วยพลาณภาพของวรรณกรรมสินไซทั้งในทางโลกและทางธรรมดังกล่าว จึงเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันร่องรอยความนิยมยังปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบทั้งที่ปรากฏในรูปบุคคล ในรูปวัตถุ และในรูปสถาบัน อันเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Williams (1974) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมต่างๆ ล้วนได้รับการผลิตซ้ำตลอดเวลา ในทุกสถานที่ หากวัฒนธรรมนั้นไม่ได้รับการผลิตเพื่อสืบทอดต่อไป วัฒนธรรมนั้นก็จะมีอายุเพียงสั้นๆ แล้วสูญหายไป ดังนั้นการผลิตซ้ำวรรณกรรมสินไซจึงดำเนินไปเพื่อสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนซึ่งเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ อันเป็นหลักประกันถึงความต่อเนื่องยืนยาวของการสืบสานเรื่องราวของสินไซให้คงอยู่ อีกทั้งยังสามารถเอื้อให้เกิดประโยชน์กับสังคมร่วมสมัย โดยทุนวัฒนธรรมทั้ง 3 ส่วน ได้เกิดการผสมผสานทำให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ จึงเป็นแนวทางในการนำมาปรับประยุกต์ใช้ ในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และในพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย

ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เรื่องสินไซถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อสังคมลาวนับจากอดีตถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ระดับกษัตริย์ ชุนนาง จนถึงประชาชนธรรมดา ล้วนผูกพันกับวรรณกรรมเรื่องนี้ แม้แต่ท่านไกสอน พมวิหาน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นสังคมนิยม ยังเห็นความสำคัญของวรรณกรรมโบราณเรื่องนี้โดยนำมาปรับประยุกต์ใช้ในทางการเมือง ยกขึ้นเป็นวาทกรรมปลุกระดมเยาวชนให้เกิดความรักชาติ สอดคล้องกับคำกล่าวของ แคน สาลิกา(2552) ที่ว่า “สินไซเป็นวรรณกรรมที่คนลาวทั้งชาติรู้จักและมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการทำงานมากที่สุด ซึ่งอาจจะมากกว่าลัทธิมาร์กซ์เลนินเสียด้วยซ้ำ” แสดงให้เห็นว่า ผู้นำลาวเลือกที่จะใช้ศิลปะและวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของชุมชนดั้งเดิมขึ้นมาปรับใช้แทนที่จะสร้างวัฒนธรรมใหม่ อย่างประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ แต่ได้ใช้วรรณกรรมและตัวละครสินไซมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม อันเป็นการเชื่อมโยงฐานวัฒนธรรมเข้าหาหลักการแบบสังคมนิยมนั่นเอง ฉะนั้นจึงเห็นว่ากลุ่มต่างๆที่ได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูวรรณกรรมสินไซใน สปป.ลาว ในยุคใหม่ ล้วนมีส่วนที่ได้รับแนวคิดมาจากท่านไกสอน พมวิหานไม่มากนักน้อย เช่น องค์การชาวนุ่มประชาชนปฎิวัติ, สโมสรวัฒนธรรมสินไซ, โรงเรียนสินไซ หรือแม้แต่ วัด และ ชุมชน สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการประยุกต์ใช้สินไซใน สปป.ลาว ดำเนินการภายใต้วาทกรรมของท่านไกสอน พมวิหาน ซึ่งเป็นผู้นำที่คนลาวทั้งประเทศให้ความเคารพมากที่สุด

แต่ในอีกด้านหนึ่งยังมี “กลุ่มสืบทอดมรดกล้านช้าง” ที่ได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครทำโครงการอ่านกลอน สินไซ ที่ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กๆ กลับให้ความสำคัญกับคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ มากกว่าจะมุ่งเน้นการตีความตามทฤษฎีทางการเมือง โดยให้คุณค่ากับวรรณกรรมโดยใช้แนวทางการศึกษาของมหาสิลา วีระวงส์ ที่มองว่าวรรณคดีเป็นที่อยู่ของวัฒนธรรม และใส่ใจในเนื้อหา และคุณค่าเชิงสุนทรีย์ในการประพันธ์มากกว่าการประยุกต์ใช้ในเชิงอุดมการณ์หรือเชิงสัญลักษณ์ โดยการนำกาพย์กลอนสินไซมาใช้พัฒนาด้านจิตใจ พฤติกรรม และปัญญา และที่สำคัญเพื่อเป็นการอนุรักษ์กาพย์กลอนซึ่งเป็นมรดกที่มีคุณค่าให้คงอยู่อย่างมีชีวิตชีวา

สำหรับในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย ได้มีการฟื้นฟู และประยุกต์สินไซเพื่อสร้างอัตลักษณ์เมืองและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้านกระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม และเพื่อฟื้นฟูความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นให้กลับคืนมา ดังนั้นการแสวงหารากเหง้าทางวัฒนธรรม โดยนำสินไซมาปรับใช้จึงเป็น นวัตกรรมทางวัฒนธรรม ที่สามารถตอบสนองต่อชุมชนที่เคยถูกกระทำจากอำนาจรัฐส่วนกลาง และอำนาจของโลกาภิวัตน์จากภายนอก สอดคล้องกับเสรี พงศ์พิศ (2529) ที่กล่าวว่า “ทุนวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถเรียกเอาความเชื่อมั่นกลับคืนมา ทำให้ชุมชนค้นพบตัวตนหรือรากเหง้าของตนเอง และก่อให้เกิดความสามารถในการจัดการชีวิตของตนเอง อันเป็นการก้าวข้ามพรมแดนของโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่เคยผูกโยงกับความเป็นศูนย์กลางหรืออำนาจครอบครองในลักษณะอาณานิคม” ซึ่งกระบวนการฟื้นฟูได้ผสมผสานภาคีเครือข่ายทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะ 3 ประสาน อันประกอบไปด้วย เมือง (ภูมิปัญญาสมัยใหม่) มหาวิทยาลัย (ผู้ประสานงาน จัดกระบวนการเรียนรู้) หมู่บ้าน (ภูมิปัญญาดั้งเดิม) เรียกอีกอย่างว่า “ชุมชน 3 มอ” โดยการผสมผสานประโยชน์ร่วมกันทั้งในด้านการพัฒนามนุษย์ และการพัฒนาชุมชน ซึ่งกระบวนการประยุกต์ใช้สินไซในการพัฒนาชุมชนนั้นได้ดำเนิน

ควบคู่ไปกับการพัฒนานุษย์ด้านการศึกษา และการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่าในด้านการพัฒนานุษย์ด้านการศึกษาเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยภาคการเมืองเป็นผู้ผลักดันเข้าสู่นโยบายการศึกษา มีการบรรจุความรู้สึษาเข้าในหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นทั้ง 11 โรงเรียนได้ใช้สอนอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่งผลให้ชาวชุมชนสาวะถีเองมีความภาคภูมิใจรคภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านวรรณกรรมเรื่องสึษาไขมางยิ่งขึ้น

จนกระทั่งปลายปี 2558 ชุมชนสาวะถี ร่วมกับเครือข่ายศิลปอีสานสร้างสุข ได้จัดกิจกรรมภายใต้ชื่อ “สึษาไขโมเดล แห่งบ้านสาวะถี” สนับสนุนโดยแผนงานสึษาไขวัฒนธรรม สร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดกิจกรรม ณ วัดไชยศรี ตำบลสาวะถี อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น โดยดำเนินงานตามแผน ยุทธศาสตร์ ๓ดี ประกอบด้วย 1) สึษาไขดี คือ สึษาไขทุกประเภทที่ปลอดภัย และสร้างสรรค์สำหรับทุกคน ที่เหมาะสมกับการพัฒนาในแต่ละช่วงวัย ทั้งเด็ก เยาวชน และครอบครัว 2) พื้นที่ดี คือ พื้นที่ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบ และใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้สานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) ภูมิดีคือ ภูมิปัญญาในการฉลาดรู้เรื่องสึษาไข เท่าทันสึษาไข เท่าทันตนเอง เท่าทันสังคม มีทักษะในการคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจาดรณญาณ เป็นภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยมุ่งสร้างรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ผ่านสึษาไขที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงสึษาไขได้สะดวก รวดเร็ว แต่ขณะเดียวกันสึษาไขที่แฝงมากับสึษาไขนั้น เป็นสึษาไขที่อยู่เหนือการควบคุม โดยเฉพาะโลกอินเทอร์เน็ต มีสึษาไขไม่สร้างสรรค์ มีเนื้อหารุนแรง อยู่มากมาย ซึ่งอยู่ใกล้คนรุ่นใหม่เพียงปลายนิ้วแน่นอนว่าไม่สามารถควบคุมหรือบังคับได้ และการกระทำเช่นนั้นไม่ใช้การแก้ไขปัญหาที่ดี การทำให้เด็กและเยาวชนรู้จัก “เลือกรับสึษาไขที่ดี” ต่างหากเป็นสิ่งที่ควรช่วยกัน “สึษาไขโมเดล” จึงเป็นโมเดลที่จะนำสึษาไขที่ดีไม่ว่าจะความเป็นพื้นที่ดีหรือภูมิดีเข้ามาถ่ายทอดไปสู่เด็กและเยาวชนผ่านสึษาไขที่ดีและเหมาะสม ภูมิปัญญาดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษจะถูกส่งต่อไปยังคนรุ่นใหม่ด้วยวิธีการที่เข้ากับยุคสมัยแต่แก่นแท้ไม่สูญหาย และคนรุ่นใหม่เองก็จะสามารถถ่ายทอดและสืบสานสึษาไขเหล่านั้นต่อไปได้อีกด้วย โครงการดังนี้กล่าวค่อนข้างประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ดังนั้นจึงทำให้เครือข่ายเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินโครงการนี้ต่อ โดยในระยะถัดไปมีแผนจะใช้ฐานทางประวัติศาสตร์สังคมเป็นเครื่องมือสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

สรุป : สินไซในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากปรากฏการณ์ในการประยุกต์ใช้วรรณกรรมสินไซดังกล่าวนี้สามารถอภิปรายได้ว่าสินไซเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการผลิตซ้ำวัฒนธรรม ซึ่งการผลิตซ้ำมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมโดยเทคโนโลยีกลุ่มคนและสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและของชาติ ซึ่งการผลิตซ้ำสินไซที่ผ่านมาได้ดำเนินการโดยการสื่อสารผ่านตัวบุคคลหรือการใช้สื่อเทคโนโลยีด้วยวิธี 1) การบอกเล่า 2) การบันทึกลายลักษณ์อักษร 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Grisworld, 2004) แน่นนอนว่าพลังแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ได้มีส่วนช่วยหนุนเสริมกระบวนการผลิตซ้ำวรรณกรรมสินไซให้ก้าวหน้า เห็นผลในเวลาอันรวดเร็วดังที่ปรากฏให้เห็นแล้วว่าการฟื้นฟูสินไซในยุคใหม่ได้อาศัยวิธีและกระบวนการที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการกระจายตัวในอัตราเร่งเร็ว ดังนั้นกระแสโลกาภิวัตน์จึงมีส่วนทำให้การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารไปได้กว้างไกล และสามารถเข้าถึงกลุ่มคนกลุ่มต่างๆได้มาก แต่อย่างไรก็ตามผู้นำไปใช้ต้องมีทักษะในการใช้กระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรมนั้นเป็นอย่างดีอีกด้วย

ผลสรุปของการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ประเทศ รัสเซีย (2536) ได้เคยเสนอเอาไว้ทุกประการ ดังนี้ 1) เกิดกระบวนการสื่อสารวรรณกรรมสินไซเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจผ่านสื่อสาธารณะในรูปแบบต่างๆ 2) เกิดเครือข่ายทางวัฒนธรรมสินไซสองฝั่งโขงขึ้นในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เพื่อนำไปสู่การสร้างกิจกรรมในเชิงคุณค่า 3) เกิดการส่งเสริมให้เกิดองค์กรชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนโดยใช้วรรณกรรมสินไซ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเป็นภูมิคุ้มกันให้เกิดเป็นพลังในชุมชน เช่น โครงการสินไซโมเดลที่บ้านสาวะถี 4) เกิดการเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการศึกษา โดยเรียนรู้จากคุณค่าที่มีในวรรณกรรมสินไซและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสินไซ 5) ภาครัฐได้กำหนดเอาสินไซเข้าไว้เป็นนโยบายด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาประเทศและท้องถิ่น กรณีดังกล่าวสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าฝ่ายการเมืองสามารถพัฒนาทุนวัฒนธรรมไปสู่ทุนทางสัญลักษณ์ได้เห็นผล อันเป็นกลยุทธ์ในทางการเมืองชั้นสูงตามแนวคิดของบูดีเยอร์(1990) 6) ภาคสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชนได้เกิดความรู้ และเข้าใจในเรื่องราวและความสำคัญของสินไซเป็นลำดับ 7) ที่ผ่านมามีภาคเอกชนเข้ามาเอาคุณค่าในสินไซไปปรับประยุกต์สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยการผลิตเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และบริการทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ 8) ประเด็นคุณค่าด้านคุณธรรม และจริยธรรมที่มีอยู่ในเรื่องสินไซ ซึ่งเกี่ยวกับความดีงามได้มีการนำมาสู่การปฏิบัติการ ดังที่ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กประจำนครหลวงเวียงจันทน์ได้ดำเนินการเห็นผลมาแล้ว

จากข้อสรุปและอภิปรายผลดังกล่าวทำให้เห็นว่าใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสินไซเพื่อการพัฒนาชุมชนสองฝั่งโขงในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้รับการผลิตซ้ำทั้งในแง่ของการฟื้นฟู และประยุกต์ ด้วยว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนมิติทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดการปะทะสังสรรค์กับพลังของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการหันมาให้ความสำคัญกับต้นทุนทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษนั้น ก็อาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา บุรีรัตน์. (2532). **สังข์ศิลป์ชัย: การวิเคราะห์วิจารณ์เชิงประวัติ**. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- กลุ่มสืบสานมรดกล้านช้าง ศูนย์พัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก (CEC). เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการอ่านกาบก่อนและขับลำสำหรับเด็กน้อย.
- โกสอน พมวิหาน. (2526). **ชาวหนุ่มจ่งเป็นตั้งนกอินทรีที่บ่หวั่นกัวต่อพายุลมแดงจกลายเป็นสินไซของยุคสะไหมพวกเฮา**. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งชาติ.
- แคน สาริกา. (2552, 14 ธันวาคม). **สินไซ แห่งยุคสมัย ในเวียงจันทน์เกมส์. กรุงเทพฯธุรกิจ คอลัมน์ Life style**. หน้า 8.
- จันทอน เทียงเทบวงสา. (2548). **สินไซยุคใหม่**. เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์วันนะสิน.
- ชอบ ดีสวนโคก. (2552). **วรรณกรรมพื้นบ้านสินไซ**. ขอนแก่น: สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. ชนิดดวงเดือน บุญยาวง. (2553). **เมื่อสินไซขึ้นสู่เวที. วารสารลานคำ**, ปีที่ 11(ฉบับที่ 5-6), หน้า 20-30.
- ทรงวิทย์ พิมพ์กรรม. (บรรณาธิการ). (2557). **สินไซสองฝั่งโขง**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์. เทศบาลนครขอนแก่น. เอกสารสรุปผลการประเมินเทศบาลน้ออยู่อย่างยั่งยืน 2552. (เอกสารอัดสำเนา). ขอนแก่น: 2552.
- ประคอง เจริญจิตรกรรม. (2519). **วรรณกรรมอีสาน: สังข์ศิลป์ชัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศวะสี. (2536, สิงหาคม). **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. เอกสารนำเสนอการประชุมศิลปวัฒนธรรมไทย โดยคณะกรรมการการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร ณ ห้องประชุมรัฐสภา.
- _____. (2550, มีนาคม). **มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา**. ปาฐกถาสวัสดิ์ สกุลไทย. ณ สมาคมศิษย์เก่าบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรีชา พิณทอง. (2524,). **สังข์ศิลป์ชัย**. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครขอนแก่น. **ข่าวเทศบาลนครขอนแก่น ฉบับที่ 56/50**
- พระไพวัน มาลาวง. (2555). **ศึกษาวรรณกรรมสังสินไซ**. (ไม่ได้ตีพิมพ์). เวียงจันทน์: วิทยาลัยสงฆ์องค์ตั้ง.
- สินไซ กำลังจะถูกปลุกให้กลับมามีชีวิตอีก โดยผ่านละครคำสอนสังสินไซ. (2553, 17 กุมภาพันธ์). **หนังสือพิมพ์รายวันประชาชน เศรษฐกิจ –สังคม**, หน้า 8.
- สีลา วีระวงส์. (2512). **สังสินไซ**. เวียงจันทน์: กระทรวงธรรมการ.
- _____. (2539). **ประโยชน์ของวรรณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เวียงจันทน์: ไม้หนามการพิมพ์.
- _____. (2539). **ประวัติศาสตร์ลาว**. (สมหมาย เปรมจิตต์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. (2545). **ลำดับกษัตริย์ลาว**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สุนทร โปธิสาร. (2549). **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องฐานที่มั่นวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย**. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. **เอกสารประชาสัมพันธ์ประติมากรรมรูปปั้นท้าวสีโพนหัวเสาไฟฟ้า**. 2550.

สัมภาษณ์

ชัยครรชิต ชัยครรชิต. ณ ลานน้ำพุ หน้า โสภณมั่งเมืองขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2550 เนื่องในงานเทศกาลออกพรรษา ได้ประทับใจ และวิถีอีสานประจำปี 2550.

ดารา กันละยา. ณ เวทีกลางแจ้งกาญจนาภิเษก 200 ปี บึงแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2550.

ดวงเดือน บุนยวง. ณ ร้านบัวหลวง ริมบึงแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2550.

โอทอง คำอินชู. (15 พฤษภาคม 2555). สัมภาษณ์. หัวหน้าวารสารวรรณศิลป์. สำนักงานท่องเที่ยว กระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว.

Local history modification and the creation of a new festival at Phnom Rung Sanctuary*

การปรับเปลี่ยนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างประเพณีใหม่ที่ปราสาทพนมรุ้ง

Benjawan Narasaj¹, Akarya Sangkachan², Wiangkum Choun-u-dom³

^{1,2,3} Lecturer and Researcher at Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)
Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

¹E-mail: benatkk55@gmail.com, ²E-mail: akasan@kku.ac.th, ³E-mail: wianch@kku.ac.th

Abstract

The most important local festival at Phnom Rung Sanctuary in Buriram province since 1938 has been the “Festival of Climbing Phnom Rung Hill.” It was an annual pilgrimage in which local people and pilgrims from Buriram and other provinces would climb the path up the mountain to Phnom Rung to pay respect to the Buddha's footprint and the tutelary spirits and deities of the sanctuary. Since 1987, however the festival has been managed by the Buriram province governmental office, which changed all the activities, causing local people lose their connection to the festival. There is also a new festival, created by the Chaloem Phra Kiat district office in 2011 to be a part of their New Year celebration. The new festival is called the “Sunshine Morning at Phnom Rung Hill.” It is claimed to be the original style of the festival of climbing the Phnom Rung Hill. Thus, it modifies a new version of local history about the Phnom Rung Festival, which differs from the previous version. This article describes the two versions of local history about the festival, which was modified by Bu people who had various conflicts with the Fine Art Department (FAD) and wanted to claim their rights as the previous owner of Phnom Rung sanctuary. The younger generation has been led by the festival organizers to believe the second version of local history, which excludes the key role of Bu communities who had shared ownership of the Phnom Rung before [1987](#). Both versions exclude local people's sense of the shared ownership of heritage.

Keywords: Local history, invention of tradition, Phnom Rung Sanctuary

---

* This article is supported by Master of Arts Program in Mekong Studies and Bachelor of Arts Program in Southeast Asian Studies

บทคัดย่อ

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นประเพณีดั้งเดิมที่สำคัญที่สุดของผู้คนท้องถิ่นเชิงเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันยังคงเป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดบุรีรัมย์ ทว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2530ภายใต้การจัดงานที่ฝ่ายปกครองจังหวัดบุรีรัมย์เป็นเจ้าภาพ ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานที่ส่งผลให้เกิดความแปลกแยกไปจากการเป็นประเพณีของคนท้องถิ่น และตั้งแต่ปีใหม่2554อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ริเริ่มจัดงานรับอรุณรุ่งเบิกฟ้าที่เขาพนมรุ้งด้วยการอ้างอิงความเป็นมาของการจัดงานจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งดั้งเดิมและนำเสนอกิจกรรมที่เป็นการปรับเปลี่ยนกิจกรรมหลักของประเพณีดั้งเดิมในอีกแนวทางหนึ่ง อันมีผลต่อการต่อยอดการรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในรูปแบบที่แตกต่างไปจากที่มีอยู่เดิม บทความนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่เคยเกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้าการริเริ่มจัดงานนี้ อันเป็นการผลิตซ้ำของชาวชุมชนบุรีรัมย์ เพื่อเป็นพื้นฐานความชอบธรรมในการยึดหยัดต่อสู้กับกรมศิลปากรหลายกรณีและเมื่อมีการจัดงานนี้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นการรับรู้ของชาวชุมชนตาเป๊กรุ่นใหม่ด้วยจุดเน้นที่แตกต่างไปจากเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ของชาวชุมชนบุรีรัมย์ ทั้งนี้สิ่งที่เหมือนกันคือ เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ทั้งสองชุดล้วนกำจัดการความเป็นเจ้าของและบทบาทร่วมกันของชุมชนรอบเขาพนมรุ้งในการจัดการปราสาทพนมรุ้งออกไป

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, การประดิษฐ์ประเพณี, ปราสาทพนมรุ้ง

เกริ่นนำ

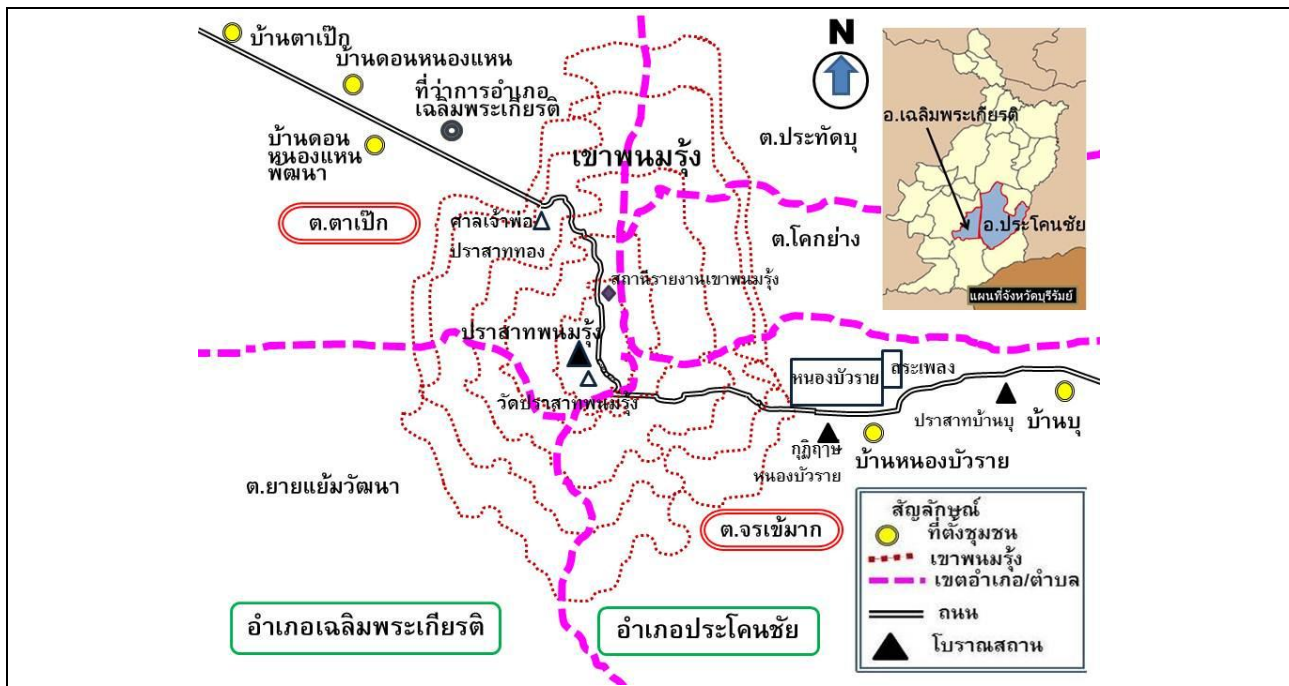
ประเพณี พิธีกรรม ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีอาจนับได้ว่าเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะมีผลในการต่อยอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่จัดขึ้นให้กับกลุ่มผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งมีโอกาสมากที่จะเชื่อถือและจดจำตามประสบการณ์ที่ตนได้รับ การริเริ่มจัดงานรับอรุณรุ่งเบิกฟ้าที่เขapunมรุ้งครั้งแรกให้เป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลปีใหม่ 2554 ของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้อ้างอิงความเป็นมาของการจัดงานจากประเพณีขึ้นเขapunมรุ้งที่ในอดีต แต่ปรับเปลี่ยนรายละเอียดทั้งหมดจนเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้เกี่ยวข้องว่างานดังกล่าวไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น กระนั้นยังคงมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น บทความนี้จึงตั้งคำถามว่า ประเพณีใหม่นี้ถูกสร้างขึ้นด้วยการปรับแปลงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างไร ภายใต้บริบทการจัดการของกรมศิลปากรต่อปราสาทพนมรุ้งในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์

วิธีการศึกษา

ข้อมูลนำเสนอในบทความนี้มาจากการศึกษาภาคสนามระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2554-มกราคม 2556 ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์คำบอกเล่าและการสืบค้นเอกสารท้องถิ่นเพื่อประมวลข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างรอบด้าน และใช้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้เกี่ยวข้องและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อประมวลเรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับงานประเพณีขึ้นเขapunมรุ้งของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในแต่ละกลุ่ม โดยเน้นศึกษาชุมชนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุดกับปราสาทพนมรุ้งสองแห่งซึ่งอยู่คนละด้านของภูเขาพนมรุ้ง คือชุมชนตาเป็ก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ที่อยู่ทางทิศตะวันตก และชุมชนบุ อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ที่อยู่ทางทิศตะวันออก รวมถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการจัดงานรับอรุณรุ่ง ในตำบลตาเป็ก และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ข้อมูลพื้นฐานปราสาทพนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้งเป็นกลุ่มสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นเนื่องในอารยธรรมเขมรเมืองพระนคร มีสิ่งก่อสร้างเป็นลำดับจากตะพักเขาด้านล่างทางทิศตะวันออกถึงปราสาทประธานที่ยอดเขา รวมระยะทางราว 275 เมตร ทั้งหมดตั้งอยู่บนเขapunมรุ้งที่เป็นเนินเขามีไหล่เขาสูงชันราว 6 - 15 องศา สูงจากระดับน้ำทะเลราว 383 เมตร (อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง, 2550, น. 5) เขapunมรุ้งส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอำเภอประโคนชัย อีกส่วนหนึ่งรวมถึงปราสาทพนมรุ้งอยู่ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ(ดูภาพที่ 1)

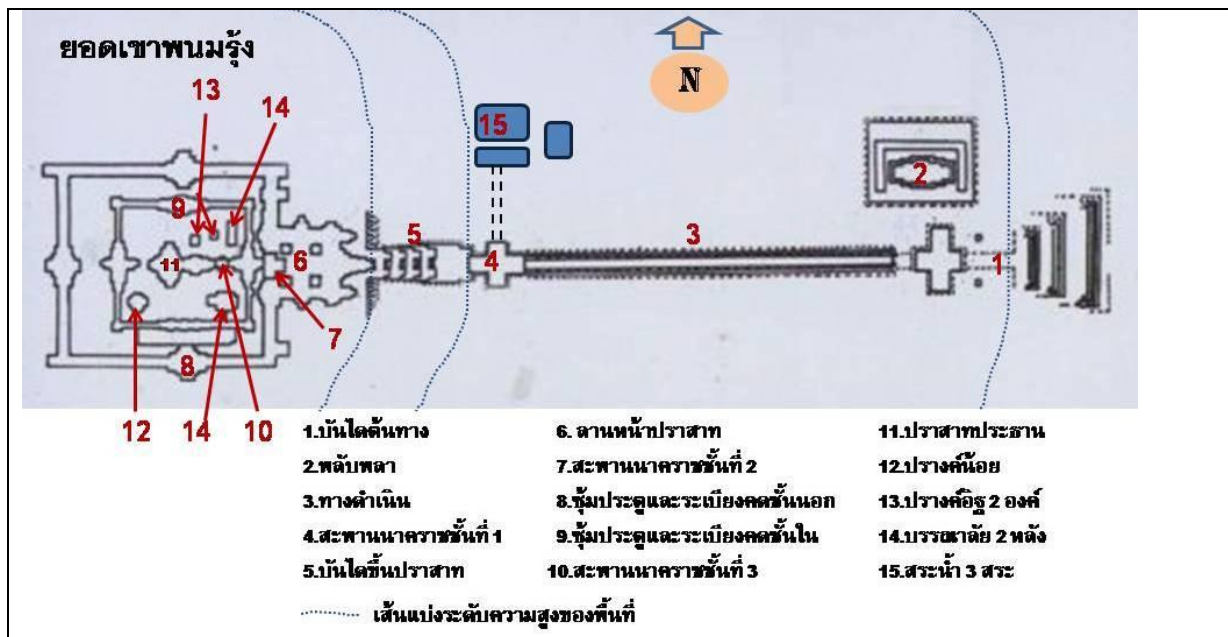
ภาพที่ 1 ที่ตั้งปราสาทพนมรุ้งในรอยต่ออำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ปรับจาก กรมศิลปากร, 2548ช, น. 7.

เชิงเขาพนมรุ้งเป็นที่ตั้งของชุมชนหลายแห่งในเขตปกครอง 5 ตำบล 2 อำเภอ (ดูภาพที่ 1) ด้านทิศตะวันตก มีชุมชนตาเป็กซึ่งครอบคลุมหมู่บ้านตาเป็กหมู่ 1, หมู่บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2 และ หมู่บ้านดอนหนองแหนพัฒนา หมู่ 3 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ นับเป็นเจ้าของปราสาทพนมรุ้งอย่างเป็นทางการในปัจจุบัน(ตามเขตปกครอง) รวมถึงเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ (แยกจากอำเภอนางรองในปี พ.ศ.2539) ขณะที่ชุมชนบุซึ่งครอบคลุมหมู่บ้านบุ หมู่ 5, หมู่ 17 และหมู่บ้านหนองบัวราย หมู่ 7 ตั้งอยู่เชิงเขาพนมรุ้งด้านทิศตะวันออก เชื่อกันว่าชุมชนบุเคยเป็นเจ้าของปราสาทพนมรุ้งมาก่อนตามวิถีวัฒนธรรมในอดีตและปราสาทพนมรุ้งเคยอยู่ในเขตปกครองของอำเภอประโคนชัยมาก่อน (เบญจวรรณ นาราสิัจจ์, 2557, น.10-11)

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับปราสาทพนมรุ้งในอดีต

จากการสืบค้นเอกสารและประมวลคำบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชนตาเป็กและชุมชนบุ ผู้วิจัยสรุปประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (ซึ่งในบทความนี้ขอเรียกว่า*ชุดรวม*) ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับปราสาทพนมรุ้งได้ว่า ความผูกพันดั้งเดิมของคนท้องถิ่นเชิงเขาพนมรุ้งที่ทั้งสองชุมชนรับสืบทอดมาเมื่อเริ่มตั้งถิ่นฐาน เป็นการเคารพศรัทธาปราสาทโบราณบนเขาพนมรุ้งว่าเป็นแหล่งสถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามศรัทธาความเชื่อหลากหลายของผู้คนในท้องถิ่น (เบญจวรรณ นาราสิัจจ์, 2557, น.82-86) และแม้ว่าเดิมสถาปัตยกรรมโบราณเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นตามคติฮินดูให้เป็นเทวสถานบูชาพระศิวะ ซึ่งมีรูปเคารพหลักคือศิวลึงค์ แต่กลุ่มคนท้องถิ่นได้ปรับให้ปราสาทน้อย (ปราสาทโบราณหลังเล็กที่ยังมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ขณะที่ปราสาทประธานล้มเป็นกองหินมหิมา) ให้เป็นพุทธศาสนสถาน

นิกายเถรวาทตามศรัทธาของกลุ่มคนในท้องถิ่นที่อยู่สืบต่อมาแทน ด้วยการประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลอง เป็นรูปเคารพหลัก พร้อมองค์ประกอบการสักการะ เช่น พระพุทธรูป หินเสี้ยงท่าย เป็นต้น ตลอดจน สร้างหลังคา สังกะสีคลุมปราสาทน้อยซึ่งเดิมไม่มีหลังคา ทำความสะอาดลานหน้าปราสาทและบริเวณโดยรอบ ฯลฯ จนมีผู้คนจาก อำเภอนางรองและอำเภอประโคนชัยเดินขึ้นไปนมัสการทำบุญปิดทองทุกปี และเป็นที่ยึดถือในฐานะศาสนสถาน สำคัญของท้องถิ่นเรื่อยมา (ลอย อยู่สาโก, 25 พ.ศ.54)

แผนผัง 1 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของปราสาทพนมรุ้ง ที่มา : ปรับจาก กรมศิลปากร, 2531, น.20.

แต่เดิมการเดินทางขึ้นเขาพนมรุ้งเพื่อนมัสการรอยพระพุทธรูปจำลอง เป็นกิจกรรมที่กลุ่มคนท้องถิ่นใน จังหวัดบุรีรัมย์และใกล้เคียงนัดหมายกันตามอัยาศัยในช่วงฤดูแล้ง (เดือน 3 ถึงเดือน 5) มิได้มีกำหนดการแน่นอน ในแต่ละปี (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2543, น.1) ครั้นถึง พ.ศ.2471-2473 ชาวชุมชนบุซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรย้ายจาก สุรินทร์มาตั้งถิ่นฐานติดเชิงเขาพนมรุ้งและได้ช่วยดูแลพระสงฆ์สายธรรมยุตินิกายหลายรูปที่จุดจมาพักชั่วคราวที่ ปราสาทพนมรุ้ง จนในปี พ.ศ. 2481 หลวงปู่เปลี่ยนโอภาโส (พระราชวิสุทธิธรรมรังสี) ได้ชักชวนญาติโยมชาวเขมร ในชุมชนบุให้ร่วมกันจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเพื่อทำบุญปิดทอง ไหว้รอยพระพุทธรูปจำลองตามกำหนดที่แน่นอน คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2529, น. 2)

จากนั้น ได้มีการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประจำทุกปี เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในท้องถิ่น มีผู้คนนับหมื่นมาร่วมงาน ทั้งคนในชุมชนโดยรอบ อำเภอประโคนชัย อำเภอนางรอง รวมถึงผู้ศรัทธาในประเพณีขึ้น เขาสวายจากจังหวัดสุรินทร์ (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2529, น. 5) โดยงานขึ้นเขาพนมรุ้งแต่ละปีมีรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ มีการจัดพิธีสงฆ์และการสักการะรอยพระพุทธรูปเป็นพิธีกรรมหลัก และมีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่ง

เขาพนมรุ้ง(ซึ่งชาวชุมชนตาเป็กเรียกว่า “เจ้าพ่อปราสาททอง” ส่วนชาวชุมชนบุเรียกว่า “เจ้าเขา”) ด้วยพิธีเล็กๆ เช่น การตั้งกระทงอาหารบูชา เป็นต้น ไม่ได้มีการเซ่นไหว้ใหญ่โต การแสดงส่วนใหญ่เป็นการละเล่นตามประเพณี เขมร เช่น เรือมอันเร กันตริม ฯลฯ แต่บางปีมีเจ้าภาพจัดมวยหรือมหรสพอื่นมาร่วม ทำให้เป็นงานใหญ่ขึ้นกว่าทุกปี ยิ่งกว่านั้น ในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมาเครื่องเล่นประเภทชิงช้าสวรรค์(ทำด้วยไม้ หมุนด้วยแรงคน) และการขายสินค้าต่างๆ ทำให้งานดูยิ่งใหญ่และคึกคักมากขึ้น (เยี่ยม สงครามรอด, 3 พ.ศ.54 ; ประสิทธิ์ ทรงแพร่, 3 พ.ศ.54 ; บุญธรรม ชัยวิเศษ, 22 ก.พ.54)

ทั้งนี้ มีบันทึกว่าในปี พ.ศ. 2494 อำเภอนางรองและอำเภอประโคนชัย ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดงานสมโภชประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งครั้งใหญ่ อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานประเพณีดังกล่าวที่ดึงดูดให้ฝ่ายปกครองระดับอำเภอเข้าแสดงบทบาทพร้อมด้วย ซึ่งจัดเป็นวาระพิเศษที่เกิดขึ้นน้อยครั้ง (ภูมิจิต เรืองเดช, 2529, น. 5) และช่วยยืนยันว่าในช่วงนั้นมีการยอมรับในความเป็นเจ้าของร่วมกันของทั้งสองอำเภอต่อมรดกท้องถิ่นแห่งนี้ ซึ่งชาวชุมชนบุและชุมชนตาเป็กล้วนยึดถือว่าพวกตนเป็นเจ้าของมรดกท้องถิ่นแห่งนี้ร่วมกัน เมื่อใกล้เวลาจัดงานขึ้นเขาพนมรุ้ง ทั้งสองชุมชนและชุมชนอื่นๆ จากสองฟากเขาพนมรุ้งได้นัดหมายให้มาร่วมกันถากถางทำความสะอาดทางเดินและลานปราสาทให้อยู่ในสภาพเหมาะกับการจัดงานก่อน(เยี่ยม สงครามรอด, 3 พ.ศ.54 ; ประสิทธิ์ ทรงแพร่, 3 พ.ศ.54 ; สำเภา เสาเปีย, 4 พ.ศ.54 ; บุญธรรม ชัยวิเศษ, 22 ก.พ.54 ; นพรัตน์ เทียนทอง, 24 พ.ศ.54)

ราว พ.ศ. 2499 หลวงปู่เปลี่ยนนำพระสงฆ์สายธรรมยุติจากสุรินทร์และชาวชุมชนบุก่อตั้งสำนักสงฆ์ “วัดเขาพนมรุ้ง” บนยอดเขา โดยสร้างศาลาฉันที่ริมด้านทิศใต้ของสะพานนาคราชชั้นที่ 1 และกุฏิ 7-8 หลัง ในบริเวณรอบปราสาท มีพระสงฆ์อยู่คราวละ 3-8 รูป จากนั้น ชาวบ้านหนองบัวรายได้ยึดถือวัดเขาพนมรุ้งเป็นวัดประจำหมู่บ้านและไปทำบุญเป็นประจำ (ประกอบ พิทักษา, 6 พ.ศ.54) ส่วนชาวชุมชนอื่นได้ขึ้นไปทำบุญเป็นครั้งคราวแต่ยังคงให้ความสำคัญในการเข้าร่วมงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งปีละครั้ง โดยมีการขึ้นเขาพนมรุ้งเพื่อกิจวัตรอื่นตามอัธยาศัย

กรมศิลปากรกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับปราสาทพนมรุ้ง

เมื่อกรมศิลปากรเข้ามาบูรณะและจัดการปราสาทพนมรุ้งตั้งแต่ พ.ศ.2514 วัดเขาพนมรุ้งถูกบังคับให้ย้ายออกจากเขตปราสาทไปตั้งอยู่เชิงเขาทางทิศตะวันออก ติดกับพื้นที่ลานจอดรถของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งในปัจจุบัน กิจวัตรที่เกี่ยวข้องกับวัดเขาพนมรุ้งจึงเริ่มไม่ใช่อันหนึ่งอันเดียวกับปราสาทพนมรุ้งในทัศนะของคนท้องถิ่นอีกต่อไป โดยเฉพาะสำหรับชาวชุมชนตาเป็ก ซึ่งยอมรับสถานภาพใหม่ของปราสาทพนมรุ้งคือ โบราณสถาน ที่กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมจัดการ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอันดับหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมๆ กับการเสื่อมถอยบทบาทที่เคยมีของคนในชุมชนท้องถิ่นต่อการดูแลรักษาปราสาทพนมรุ้ง เช่นเดียวกับที่ละเลยการสืบทอดความทรงจำเกี่ยวกับอดีตของชุมชนตนเอง ภายใต้บริบทของการกลายเป็นเมือง การส่งลูกหลานศึกษาต่อระดับมัธยมและอุดมศึกษาตั้งแต่ทศวรรษ 2470 จนมีจำนวนคนในชุมชนออกไปทำงานในหน่วยราชการและหน่วยงานเอกชนนอกชุมชนมากกว่าชุมชนชนบททั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนบุที่อยู่

คนทำงานในท้องถิ่นมาก่อนเริ่มมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปรับจ้างต่างถิ่น แต่พื้นฐานทางเศรษฐกิจชุมชนยังผูกพันกับการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งมีการสืบทอดความทรงจำว่าด้วยอดีตของชุมชนและปราสาทพนมรุ้งมากกว่า

วันที่ 12 เมษายน 2530 จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเจ้าภาพจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งครั้งแรก โดยใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการขึ้นเขานมัสการรอยพระพุทธรูปที่ปราสาทพนมรุ้งเป็นคำอธิบายหลักเกี่ยวกับที่มาของการจัดงานซึ่งประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชน ทว่า ได้สร้างกิจกรรมใหม่เพื่อมุ่งดึงดูนักท่องเที่ยวต่างถิ่น (จังหวัดบุรีรัมย์, 2530, น. 25, 39) ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนบุเรียกงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่จังหวัดเป็นเจ้าภาพว่า “งานขึ้นเขาของจังหวัด” เมื่อต้องการระบุให้ชัดว่าเป็นคนละงานกับประเพณีดั้งเดิมที่เรียกว่า “งานขึ้นเขาของชาวบ้าน” แต่โดยทั่วไปเรียกย่อเหมือนกันว่า “งานขึ้นเขา”

จากนั้น มีการจัดงานขึ้นเขาของจังหวัดทุกปี โดยปรับกำหนดเวลาของการจัดงานตามการคำนวณวันที่จะเกิดปรากฏการณ์อาทิตย์ส่อง 15 ช่องประตู จนกลายเป็นกำหนดวันจัดงานที่ไม่แน่นอน แล้วแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์กำหนดในแต่ละปี และมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่าง จนปัจจุบันกิจกรรมหลักของงานขึ้นเขา ได้แก่ การชมอาทิตย์ส่อง 15 ช่องประตูในช่วงเช้ามีด พิธีบวงสรวงพระศิวะในช่วงเช้า ขบวนแห่พระนางกูปตินทรลักษมี เทวีและเทพพาหนะ การออกร้านขายของและการแสดงศิลปะพื้นบ้านและกันตริมในช่วงบ่าย การแสดงแสงสีเสียงในช่วงค่ำ หรือกล่าวได้ว่า ไม่มีกิจกรรมใดในงานที่เกี่ยวข้องกับการนมัสการรอยพระพุทธรูปจำลองที่ถูกอ้างถึงในข้อมูลประชาสัมพันธ์ความเป็นมาของงาน หรือแม้แต่การจัดพิธีสงฆ์ที่มีการเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อพื้นบ้านเลย ยิ่งกว่านั้น ลักษณะการจัดงานด้วยการอาศัยอำนาจจังหวัดสั่งการตามสายบังคับบัญชาให้อำเภอ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนครู-นักเรียนในสถานศึกษาบางแห่ง เป็นผู้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ส่วนคนทั่วไปไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเตรียมงานและหากสนใจเข้าร่วมงานต้องซื้อตั๋วเข้าชมเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ทำให้คนส่วนใหญ่ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน บางส่วนรู้สึกต่อต้านจึงปฏิเสธการเข้าร่วมงาน ขณะที่ส่วนใหญ่หมดความใส่ใจเมื่อพบว่ากิจกรรมในงานมีรายละเอียดใกล้เคียงเดิมทุกปี จนมีคนจำนวนมากในทั้งสองชุมชนที่ระบุว่าไม่ได้เข้าร่วมงานขึ้นเขาพนมรุ้งอีกเลย หลังจาก 1-2 ปีแรกที่ทางจังหวัดเป็นเจ้าภาพจัด รวมถึงไม่ได้ไปเยี่ยมชมปราสาทพนมรุ้งในวันอื่นด้วยเนื่องจากไม่มีกิจกรรมเกี่ยวข้อง ความผูกพันกับปราสาทพนมรุ้งที่เกิดจากประสบการณ์ตรงจึงขาดหายไปด้วย เหลือเพียงความผูกพันว่าปราสาทพนมรุ้งเป็นสัญลักษณ์หลักของท้องถิ่นเท่านั้น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดเขมรขึ้นเขา

ผลสะท้อนจากภาวะดังกล่าว ผนวกกับการที่มีคนหลายกลุ่มในชุมชนบุรีเหตุกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 เรื่อยมาถึงปัจจุบัน เช่น ในช่วงพ.ศ.2528-2529 กลุ่มผู้ศรัทธาวัดเขาพนมรุ้งต่อต้านการถูกบังคับให้ย้ายวัดออกจากที่ตั้งเดิมในเขตปราสาทพนมรุ้ง จนภายหลังจากที่ย้ายวัดมาตั้งบริเวณที่ตั้งปัจจุบันก็ยังมีเหตุกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่อุทยานฯ หลายครั้ง ขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการค้าหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งซึ่งต้องปฏิบัติตามแนวทางบริหารจัดการของหัวหน้าอุทยานฯ จนเกิดความขัดแย้งบ่อยครั้ง ส่วนกลุ่มผู้มีที่ตั้งบ้านเรือนและ/หรือที่ดินทำกินบริเวณเชิงเขาด้านทิศตะวันออก ซึ่งมีโบราณสถาน 2 แห่งคือ อโรคยาศาลที่เรียกว่า “กุฎิญาชีหนองบัวราย” และบารายที่เรียกว่า “หนองบัวราย” ซึ่งเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ต้องการป้องกันมิให้มีการรุกร้าแนวเขตโบราณสถาน เมื่อห้ามปราม ดักเตือนแล้ว ไม่ได้ได้รับความร่วมมือด้วยการยุติการใช้พื้นที่ดังกล่าว ในช่วงทศวรรษ 2550 จึงได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีความกรณีที่ดินทำกินล้ำแนวเขตเชิงเขาพนมรุ้งกับเจ้าของที่ดินบางราย และในส่วนที่ได้รุกร้าแนวเขตโบราณสถาน แต่มีสิ่งปลูกสร้างประเภทบ้านเรือนที่สร้างเรียงรายริมถนนประโคนชัย-พนมรุ้ง บดบังภูมิทัศน์โบราณสถาน ซึ่งตั้งอยู่ในระดับต่ำกว่าถนน เจ้าหน้าที่แจ้งให้รื้อถอนออกทว่าเจ้าของบ้านเรือนเหล่านั้นไม่ยินยอมเนื่องจากเห็นว่าเป็นคำสั่งที่ไม่เอื้อต่อการมีชีวิตรอยู่ของพวกเขา จึงตี้อแพ่งและต้องทนรับแรงกดดันจากความเกรงกลัวที่จะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีในอนาคต เป็นต้น ทำให้ชาวชุมชนบุจำนวนมากวิพากษ์วิจารณ์ความ(ไม่)ชอบธรรมของกรมศิลปากรในการจัดการปราสาทพนมรุ้งโดยอ้างถึงความเป็นเจ้าของงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่เชื่อมโยงกับความเป็นเจ้าของปราสาทพนมรุ้งของพวกเขาที่มีมาก่อนการครอบครองของกรมศิลปากร ด้วยการเล่าถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยการจัดงานขึ้นเขาพนมรุ้งในแบบที่ผู้วิจัยเรียกว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดเขมรขึ้นเขา” คือ เน้นความเป็นเขมรของงานและผู้คนที่จัดงาน-ร่วมงานคือการริเริ่มของหลวงปู่เปลี่ยน บทบาทของชาวชุมชนบุกับเครือข่ายญาติโยมวัดพนมสวายจากสุรินทร์ โดยผู้เล่าบางรายระบุว่าในอดีตมีการเรียกงานขึ้นเขาพนมรุ้งว่า “งานเขมรขึ้นเขา”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่พบคำนี้จากเอกสารใดที่บันทึกเรื่องงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเลย ทั้งงานศึกษาเชิงคติชนวิทยาที่สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านในตำบลจรเข้มาก ของภูมิจิต เรื่องเดช (2529, 2543) งานสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ (2525) และงานเขียนบันทึกความทรงจำย้อนอดีตในฐานะชาวอำเภอประโคนชัยของครูบุญเหลือประโคน (2540) รวมถึงไม่ปรากฏในคำอธิบายที่ฝ่ายปกครองของอำเภอประโคนชัย แสดงไว้ในหนังสือรายงานประจำปีของอำเภอ พ.ศ. 2528 ในฐานะเหตุผลที่ควรกำหนดให้ปราสาทพนมรุ้งเป็นของอำเภอประโคนชัยด้วย (สมนึก รัตนวิไลศักดิ์, 2528, น. 19-20)

ในทางตรงกันข้าม ชาวชุมชนตาเป็กซึ่งจำนวนมากทำงานนอกท้องถิ่น โดยมีจำนวนไม่น้อยเป็นครูหรือทำงานในหน่วยงานด้านการศึกษา เมื่อพบว่าตำนานปาจิต-อรพิม ที่เคยยึดถือเป็นความจริงเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้ง กลับเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตามองค์ความรู้ทางวิชาการ จึงปฏิเสธการเล่าสืบต่อเรื่องเล่าที่เคยมีมา แม้แต่ประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง ความทรงจำเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งหลงเหลือในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนน้อยลงทุกปี เมื่อผู้วิจัยถามถึงงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งดั้งเดิม(งานขึ้นเขาของชาวบ้าน) กลับได้คำบอกเล่าหลักเกี่ยวกับ

หลวงปู่เที้ง พระเกจิที่เป็นปูชนียบุคคลของชุมชนตาเป็ก ว่าท่านขึ้นไปพำนักบนเขาพนมรุ้งในช่วงออกพรรษา เพื่อทำความสะอาดลานปราสาทและปลูกกล้วยเป็นประจำ ต่อมา ท่านได้ชักชวนชาวบ้านตาเป็กสร้างทำนบที่สระใหญ่ กั้นทางน้ำไหลออกทำให้สระเก็บน้ำได้ตลอดปี อันเป็นประโยชน์สำคัญยิ่งต่อผู้คนที่ขึ้นไปใช้พื้นที่บนเขาพนมรุ้ง (ประยูร อภัยจิต, 6 พ.ศ.54 ; ผล คณะพร, 21 ต.ค.55; สวาท ศรีผดุง, 26 ต.ค.55; ช้าง รอท, 20 ต.ค.55) โดยไม่มีการระบุถึงความเป็นมาที่ชัดเจนของงานขึ้นเขา ดังนั้น เมื่อมีคนรุ่นใหม่บางคนสนใจเรียนรู้อดีตจึงได้เรียนรู้ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดเขมรขึ้นเขา” และเชื่อว่างานขึ้นเขาในอดีตเป็นงานประเพณีของชาวเขมร ชาวชุมชนตาเป็กที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นไทยเบ็ง(ไทยโคราช)ไม่ใช่เจ้าของงาน คำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของปราสาทพนมรุ้งของชุมชนตาเป็กจึงเหลือเพียงการเป็นเจ้าของเขตปกครองที่ตั้งปราสาทพนมรุ้งเท่านั้น (โชติ เขียวมณี, 2 ม.ค.56; ไร่ไพ ศรีอินทร์อ่อน, 24 ต.ค.55)

งานรับอรุณรุ่งเบิกฟ้าที่เขพนมรุ้งกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดใหม่ของชุมชนตาเป็ก

ตั้งแต่ทศวรรษ 2540 แผนนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำให้กรมศิลปากรมีแนวทางการอนุญาตให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของที่ตั้งมรดกแห่งนั้นตามเขตปกครองจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่โบราณสถานได้ ปลายปี พ.ศ. 2553 นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติที่เพิ่งย้ายมารับตำแหน่งชื่อชนาส ชัชวาลวงศ์ จึงได้ริเริ่มจัด “งานรับอรุณรุ่งเบิกฟ้าที่เขพนมรุ้ง” ในวันปีใหม่ วันที่ 1 มกราคม 2554 ด้วยความต้องการดำเนินโครงการส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นตามภารกิจของอำเภอ ประกอบกับตระหนักในสถานการณ์ที่ผู้คนในท้องถิ่นขาดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของประเพณีขึ้นเขาของทางจังหวัดและยังคงโยยหาการแสดงความผูกพันกับมรดกท้องถิ่นนี้ผ่านกิจกรรมประเพณีบางอย่าง ซึ่งจะต้องมีความหมายต่อวิถีวัฒนธรรมปัจจุบันของคนในท้องถิ่นด้วย (ชนาส ชัชวาลวงศ์, 31 ธ.ค.55)

ดังนั้น จึงได้มีการปรับปรุงประวัติศาสตร์การจัดงานขึ้นเขาพนมรุ้งให้เหลือเพียงกรอบกว้างๆ ว่าเป็นการจัดให้มีการทำบุญตามคติพุทธศาสนาในเขตปราสาทพนมรุ้งซึ่งผู้คนเดินขึ้นเขาเพื่อจาริกแสวงบุญ เพื่อจัดกิจกรรมที่อ้างว่าเป็นการรื้อฟื้นประเพณีเดิม แต่มีความแตกต่างในรายละเอียด ได้แก่

- วันจัดงาน เดิมใช้กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ตามปฏิทินจันทรคติ ซึ่งตรงกับการเปลี่ยนศักราชใหม่หรือวันขึ้นปีใหม่ในอดีต(สงกรานต์) แต่งานนี้เลือกจัดในวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสุริยคติแทน ส่งผลให้การขึ้นเขาพนมรุ้งกลายเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ต่อเนื่องจากการเฉลิมฉลองวันสิ้นปีเก่าตามแบบสมัยใหม่ด้วย

- พื้นที่จัดกิจกรรม เดิม ตำแหน่งหลักของงานอยู่บนยอดเขาที่ตั้งของปราสาทน้อย ต่อเนื่องกับลานปราสาท ซึ่งมีพื้นที่กว้างพอจัดพิธีสงฆ์และพิธีเซ่นไหว้ผี ส่วนการแสดงหรือการละเล่นต่างๆ จัดในพื้นที่ด้านล่างบริเวณข้างบันไดนาคราชชั้นที่ 1 ทว่าในงานนี้ กิจกรรมมีจำกัดจึงจัดขึ้นบริเวณเดียวคือทางดำเนิน ซึ่งอยู่ต่อเนื่องจากบันไดนาคราชชั้นที่ 1 เท่านั้น

- กิจกรรมหลักของงาน เดิม เน้นการสักการะและปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลองที่ปรางค์น้อย โดยมีการ
สรองน้ำพระเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ด้วย (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2529, น. 2) ส่วนงานนี้ไม่มีทั้งสองอย่าง เนื่องจาก
รอยพระพุทธรูปบาทจำลองและพระพุทธรูปล้วนถูกเคลื่อนย้ายออกจากปราสาทพนมรุ้งในช่วงการบูรณะและไม่เคย
นำกลับมาประดิษฐานคืน การฟังสวดมนต์รับปีใหม่จากพระสงฆ์ 99 รูป ก่อนใส่บาตรข้าวสารอาหารแห้งเป็น
กิจกรรมหลักอย่างเดียวของงานที่จัดบนเขาพนมรุ้ง ส่วนกิจกรรมอื่นที่สืบเนื่องจากวันสงท้ายปีเก่าและการส่งเสริม
เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเช่น ตลาดสินค้าโอท็อป จัดอยู่บริเวณเชิงเขาพนมรุ้ง เช่น ที่ว่าการอำเภอหรือสวนสาธารณะ
ของอำเภอ เป็นต้น ทำให้รูปแบบงานยิ่งแปลกแยกจากงานขึ้นเขาพนมรุ้งในอดีตที่มีการจัดการแสดง/การละเล่น
และการค้าในเขตปราสาท จึงเกิดความคึกคักตลอดวัน ขณะที่งานนี้มีผู้คนมาร่วมกันที่ทางดำเนินเป็นเวลาราว 2
ชั่วโมงเท่านั้น หลังใส่บาตรแล้ว พระสงฆ์กลับวัด ผู้ร่วมงานแยกย้ายกันกลับ โดยอาจเดินไปชมปราสาทพนมรุ้งที่
ยอดเขาก่อนกลับ แต่ไม่นับเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน

แม้ว่างานนี้มีข้อดีมากในแง่การจัดงานอย่างเรียบง่าย ไม่ต้องลงทุนมาก ทั้งยังเน้นการเข้าร่วมของคน
ท้องถิ่นมากกว่านักท่องเที่ยวต่างถิ่น มุ่งจัดงานแบบไม่หวังรายได้กลับคืน จึงไม่มีการเก็บค่าผ่านประตูจากผู้เข้าร่วม
งาน ประกอบกับการกำหนดกิจกรรมหลักคือการตักบาตรที่ทุกคนมีส่วนร่วมตามสมัครใจ เอื้อต่อให้ผู้เข้าร่วมได้
ความรู้สึกของการไปร่วมงานบุญตามประเพณีและการเป็นเจ้าของประเพณีที่เชื่อมโยงกับปราสาทพนมรุ้งในฐานะ
มรดกท้องถิ่น กระนั้น คนรุ่นเก่าส่วนใหญ่ยังตะขิดตะขวงใจต่อการอ้างว่างานนี้มีความสืบเนื่องจากประเพณีขึ้นเขา
พนมรุ้ง เพราะตระหนักชัดว่าถึงความแตกต่างจากประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น จนเกิดแรงเสียดทานหลายอย่าง
โดยเฉพาะการดำเนินที่จัดงานในวันขึ้นปีใหม่ซึ่งทั้งวัดและชุมชนในตำบลตาเป๊กและข้างเคียงล้วนมีกิจกรรมที่
พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านต้องเข้าร่วม ทำให้กลายเป็นความยุ่งยากของทุกฝ่าย รวมถึงการวิจารณ์ความไม่
เหมาะสมที่จัดให้ผู้คนเดินเท้าขึ้นเขา ทั้งที่ปัจจุบันมีถนนลาดยางและรถยนต์ให้ใช้ (พั้ว เณรธณี, 31 ต.ค.55;
เป็รื่อง นาคะพงศ์, 23 พ.ค.54; ม้วย จรุงกัน, 3 พ.ย.55) ทว่า สำหรับคนรุ่นอายุราว 30-40 ปีหรือน้อยกว่า ซึ่งอาจ
ไม่มีประสบการณ์เข้าร่วมงานขึ้นเขาพนมรุ้งในอดีตหรือจดจำไม่ได้ การได้เข้าร่วมงานนี้ย่อมกลายเป็นแหล่งสร้าง
จินตนาการอดีตโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนว่าเหมือนกับสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีต จากการศึกษาวิจัยได้เข้า
ร่วมกิจกรรมนี้ในวันที่ 1 มกราคม 2556 พบว่าผู้เข้าร่วมงานหลายคนเริ่มพูดว่างานขึ้นเขาพนมรุ้งในสมัยก่อนคงเป็น
แบบที่พวกเขาได้ทำในวันนี้ จึงมีแนวโน้มว่าต่อไปการเล่าซ้ำเรื่องราวในอดีตจะถูกทับซ้อนด้วยประสบการณ์
ปัจจุบันของพวกเขา และเนื่องจากในการพูดถึงความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในช่วงก่อนการบูรณะของ
กรมศิลปากร กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการจัดงานนี้มักเล่าถึงการจัดงานขึ้นเขาของชาวบ้านที่มีมาแต่โบราณ ระบุถึง
พระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในงานคือหลวงปู่เทีงแห่งวัดตาเป๊ก ไม่มีการระบุถึงหลวงปู่เปลี่ยนหรือบทบาทสำคัญของ
ชาวชุมชนบุในการจัดงานและเข้าร่วมงานดังกล่าว ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าด้วยงานขึ้นเขาพนมรุ้งในอดีตชุด
ใหม่ของผู้คนตาเป๊กมีสาระหลักแปลกแยกจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดเขมรขึ้นเขาที่เป็นชุดหลักของชาวชุมชนบุ
ทว่า สิ่งที่เหมือนกันของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งสองชุด คือ การเน้นย้ำบทบาทของชุมชนตนเองจนกลายเป็นการ

หลงลืมหรือตัดทิ้งบทบาทของอีกชุมชนที่เคยจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งร่วมกัน ตลอดจนการเป็นเจ้าของร่วมกันต่อปราสาทพนมรุ้งมาก่อน ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดรวม

ส่งท้าย

การนำเสนอครั้งนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการของการปรับเปลี่ยนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองสถานการณ์ของแต่ละชุมชน ทำให้มีประวัติศาสตร์ว่าด้วยงานขึ้นเขาในอดีตสองชุด ซึ่งล้วนกำจัดการความเป็นเจ้าของและบทบาทร่วมกันของชุมชนรอบเขาพนมรุ้งในการจัดการปราสาทพนมรุ้ง(ที่เคยมีหรืออย่างน้อยปรากฏในชุดแรกที่ผู้วิจัยสืบค้นด้วยกระบวนการทางประวัติศาสตร์)ออกไป จึงมีแนวโน้มก่อให้เกิดการช่องว่างในการทำความเข้าใจสถานการณ์ที่ซับซ้อนระหว่างชุมชนทั้งสอง ซึ่งที่ผ่านมามีปมขัดแย้งเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของในช่วงก่อนกรมศิลปากรเข้ามาจัดการอยู่แล้ว

บรรณานุกรม

สิ่งพิมพ์

- Aymornier, Etienne. (1999). *Khmer heritage in Thailand*. Bangkok : White Lotus.
- กรมศิลปากร. (2531). *ปราสาทพนมรุ้ง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, สำนักโบราณคดี.
- กรมศิลปากร. (2548ก). *ปราสาทพนมรุ้ง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2548ข). *แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองพนมรุ้ง*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- กฤษ เหลือลมัย. (2549). *สร้างกำแพงในวินาทีเดียวเดือนห้า*. ว.เมืองโบราณ 32 (1), 153-156.
- จังหวัดบุรีรัมย์. (2530). *บุรีรัมย์'30 รายงานประจำปีงบประมาณ 2530*. บุรีรัมย์ : จังหวัดบุรีรัมย์.
- ธาดา สุทธิธรรม. (2544). *ผังเมืองในประเทศไทย : ผังชุมชนและการใช้ที่ดิน : สายอารยธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ขอนแก่น : ขอนแก่นพิมพ์พัฒนา.
- เบญจวรรณ นาราสิัจจ. (2557). *การช่วงชิงทางวาทกรรมว่าด้วยการจัดการมรดกวัฒนธรรมโบราณสถานปราสาทพนมรุ้ง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ สาขาสหวิทยาการ.
- ภูมิจิต เรืองเดช. (2529). *ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์*. บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม.
- ภูมิจิต เรืองเดช. (2543). *ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประวัติและที่มา ขบวนการเสด็จของพระนางสุปตินทรลักษมีเทวีแห่งราชวงศ์มหิธรปุระ*. บุรีรัมย์ : เรวัตการพิมพ์.
- มานิต วัลลิโกดม. (2531). “ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง” ใน กรมศิลปากร. *การอนุรักษ์มรดกไทยกับ 77 ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. น.23-33.
- ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478.
- สมนึก รัตนวิไลศักดิ์. (2528). *อำเภอประโคนชัย*. บุรีรัมย์ : อำเภอ.

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง. (2550). เอกสารวิชาการโครงการบรรยายวิชาการให้แก่นักเรียนในพื้นที่อุทยาน
ประวัติศาสตร์ประจำปี 2550 เรื่องภูมิหลังทางประวัติศาสตร์จังหวัดบุรีรัมย์ โบราณสถานที่สำคัญแถบเขา
พนมรุ้ง. บุรีรัมย์ : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง.

สัมภาษณ์

ชนาส ชัชวาลวงศ์. อดีตนายอำเภอเฉลิมพระเกียรติระหว่าง 11 พ.ย.2550 - 17 พ.ค.2554. ผู้ริเริ่มจัดงานเทศกาล
รับอรุณเบิกฟ้าที่เขาพนมรุ้ง. (สัมภาษณ์ 31 ธ.ค.55).

ช่าง รอแห. ชาย. อายุ 75 ปี บ้านตาเป็ก หมู่ 1 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. ผู้รู้ประวัติ
ชุมชน. (สัมภาษณ์ 20 ต.ค.55).

โชติ เขียวฉวี, จสอ. ชาย. อายุ 50 ปี. บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
บุรีรัมย์. ผู้สนใจศึกษาประวัติชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่น. (สัมภาษณ์ 2 ม.ค.56).

ประกอบ พิทักษา. หญิง. อายุ 48 ปี. บ้านหนองบัวราย หมู่ 7 ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.
ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน. (สัมภาษณ์ 6 พ.ค.54).

ประยูร อภัยจิต. ชาย. อายุ 89 ปี. บ้านดอนไม้ไฟ หมู่ 11 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. ผู้รู้
ในชุมชนตาเป็ก. (สัมภาษณ์ 6 พ.ค.54).

เป็รื่อง นาคะพงศ์, พต.อ. ชาย. อายุ 63 ปี นายกเทศมนตรีตำบลพนมรุ้ง ปี พ.ศ. 2551-2555. (สัมภาษณ์ 23 พ.ค.
54).

ผล คะเชนทร. ชาย. อายุ 80 ปี บ้านตาเป็ก หมู่ 1 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. ผู้รู้
ประวัติชุมชน. (สัมภาษณ์ 21 ต.ค.55).

พั้ว เณรธรรณี. ชาย. อายุ 59 ปี บ้านดอนหนองแหนพัฒนา หมู่ 3 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
บุรีรัมย์. ผู้ใหญ่บ้านดอนหนองแหนพัฒนา หมู่ 3. (สัมภาษณ์ 31 ต.ค.55).

ม้วย จรุงกัน. ชาย. อายุ 57 ปี. บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์.
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2. (สัมภาษณ์ 3 พ.ย.55).

เยี่ยม สงครามรอด. หญิง. อายุ 74 ปี. บ้านหนองบัวราย หมู่ 7 ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.
อุบาสิกาประจำวัดปราสาทพนมรุ้ง. (สัมภาษณ์ 3 พ.ค.54, 26 เม.ย.55).

รำไพ ศรีอินทร์อ่อน. หญิง. อายุ 50 ปี. บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
บุรีรัมย์. มีภูมิสำเนาอยู่อุดรธานีและเป็นผู้สนใจงานส่วนรวมในชุมชน. (สัมภาษณ์ 24 ต.ค.55).

ลอย อยู่สาโก. หญิง. อายุ 64 ปี. บ้านบัวตะเคียน หมู่ 10 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. ผู้รู้
ประวัติหมู่บ้านดอนหนองแหน. (สัมภาษณ์ 25 พ.ค.54).

สวาท ศรีผดุง. ชาย. อายุ 85 ปี. บ้านดอนหนองแหน หมู่ 2 ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์.
ผู้รู้ประวัติหมู่บ้านตาเป็ก. (สัมภาษณ์ 26 ต.ค.55).

Power of speech: Specification in kaison's word to create convincing

วาทะอันสุนทร: การเจาะจงคำของไกสอนเพื่อการโน้มน้าวใจ

Anong Rungjang

Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)
Faculty of Humanities and Social Sciences, KhonKaen University, Thailand
E-mail: ranong@kku.ac.th

Abstract

This article discusses the power of the speech of Kaysone Phomvihane by presenting an analysis of some of his speeches. In the researcher's point of view, he used the speeches to promote nation building, by create convincing arguments directed at various target groups. Four documents were selected for this study and descriptive analysis was used. The results show that Kaysone's reports, opinions and speeches were politically motivated to convince and inspire as they are fluent, easy to understand, interesting and they create self-awareness. The information in each part is not only to educate the readers but also to convince the readers in order to believe and agree with the subjects and also to create the action and focus on the specific subjects and belief to be more effectively. As for inspiration, the basis would be to use pleasant words in order to build cooperation. The researcher thinks that Kaysone had a special ability in communication as he was well-prepared and full of information in both evidence and reasoning.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาบางส่วนของกรณีวิจัยเรื่อง “ พลังวาทีของนายโกสอน พมวิทาน ” โดยนำเสนอในประเด็นการวิเคราะห์บทพูดเพื่อโน้มน้าวใจของนายโกสอนในวาระ โอกาสและเนื้อหาต่างๆ และต่อกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามที่ผู้ส่งสารพิจารณาเห็นว่ามีส่วนสำคัญหรือมีบทบาทในการสร้างชาติ ทั้งนี้โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาในรูปของการวิจัยเอกสาร ซึ่งได้คัดเลือกเอกสาร จำนวน 4 ชิ้นงาน มานำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในบทรายงาน บทความเห็นสุนทรพจน์ และคำปราศรัย ของนายโกสอน จัดเป็น วาทกรรมทางการเมืองเพื่อการโน้มน้าวใจและการจรรโลงใจอย่างสุนทร คือ ไหลรื่น เข้าใจง่าย น่าฟัง ทั้งหลายๆครั้งทำให้ฮึกเหิม กล่าวคือ สารในบทที่นำเสนอต่างๆนั้น จะเป็นการกล่าวที่มีเพียงให้ความรู้ ความเข้าใจ หากแต่มุ่งเจาะจงใช้ถ้อยคำเพื่อโน้มน้าวใจ ให้เชื่อถือหรือคล้อยตาม ในสิ่งที่ผู้ฟังอาจเคยเชื่อถือหรือทำให้เชื่อถือแน่นแฟ้นขึ้น และอาจมุ่งให้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างหนักแน่นในสิ่งที่ทำอยู่แล้ว สำหรับในส่วนของจรรโลงใจ พื้นฐานที่สุดก็ได้ใช้คำเพื่อให้ฟังพอใจ เบิกบานใจ อยากร่วมมือ ทั้งนี้ โดยผู้ศึกษาเห็นว่านายโกสอน เป็นผู้มีอัตลักษณ์พิเศษในการสื่อสาร คือ เต็มที่กับการตระเตรียมประเด็นเนื้อหาและใส่ใจที่จะบรรจุข้อสนับสนุนทั้งในรูปหลักฐานและการแสดงเหตุผลอย่างเหมาะสมยิ่ง

เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีความสามารถและมีศิลปะในการพูด ติดต่อสื่อสาร และสิ่ง การได้อย่างชัดเจน เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานให้ได้ผลตามที่ต้องการ (ฉัตรวรรณ ตันนะรัตน์, 2532) นายโกสอน พมวิหาน ผู้นำคนสำคัญของลาวในช่วงเปลี่ยนผ่านการเมือง การปกครอง เป็นผู้หนึ่งที่มีความสามารถในเรื่องการ พูดในฐานะผู้นำ โดยเฉพาะการพูดโน้มน้าวและจูงใจ กล่าวคือมีความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำและสำนวน ภาษา ใช้เหตุผล หลักฐานอ้างอิง และการนำเสนอเนื้อหาในท่วงทำนอง สลลลลได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของผู้ที่ สื่อสื่อสารด้วย ดังนั้นในบทความนี้ จึงได้นำเสนอวาทะของบุคคลดังกล่าว ที่เป็นผลให้เกิดความสำเร็จในการรวมพลัง ผู้นำคนอื่น ๆ และทั้งเพิ่มพลังแก่บุคคลที่ต้องการโน้มน้าวมาเป็นผู้ร่วมงานในการสร้างชาติ เพื่อทราบถึงปริบท เนื้อหา กลวิธีการโน้มน้าวใจ การอ้างเหตุผล และพลังจากวาทกรรมต่างๆที่มีผลต่อประชาชนและผู้เกี่ยวข้องอัน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1975 – 1993

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์เนื้อหา และแนวคิดในวาทะของนายโกสอน พมวิหาน เฉพาะการโน้มน้าว ใจที่ได้คัดเลือกเนื้อหาจาก บทพูด คำปราศรัย บทแสดงความเห็นของนายโกสอน พมวิหาน จำนวน 4 ชิ้นงาน คือ 1.เรื่องป่าไม้ 2.เรื่องการเงินการธนาคาร 3.เรื่องเยาวชนคนหนุ่มสาว และ 4.เรื่องกรรมบาลลาว มาจากงาน จำนวน 4 สำนวน ที่เผยแพร่ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1975 – 1993 ทั้งนี้เพื่อพิจารณาเนื้อหาและแนวคิด จากวาทะ ของผู้นำคนสำคัญของลาวนี้ จนสามารถอธิบาย “ วาทกรรม ” ของนายโกสอน พมวิหาน ได้อย่างเป็นระบบ ยิ่ง ไปกว่านั้น ยังเพื่อ วิเคราะห์กลวิธีทางวรรณศิลป์ และวาทศิลป์ ที่ปรากฏในสำนวนงานที่คัดมา อันจักนำไปสู่การ สันเคราะห์ หรือกำหนดลักษณะเด่นของวาทศิลป์ ซึ่งถือเป็น อัตลักษณ์ทาง

วาทกรรมทางการเมืองของนายโกสอนได้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้โดยเป็นไปตามความหมายของคำ 4 คำ คือ ที่กำหนดคือ

วาทะ หมายถึง เนื้อหา แนวคิดและกลวิธีที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงทรรศนะของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้

พลังวาทะ หมายถึง เนื้อหา แนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์และวาทศิลป์ที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงทรรศนะของตน ให้ผู้อื่นได้รับรู้ อันน่าจะเกิดผลต่อความรู้สึกนึกคิด รวมถึงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของผู้พูด

วาทะอันสุนทร หมายถึงการพูดที่ใช้ถ้อยคำอย่างไหลรื่น เข้าใจง่าย น่าฟัง และมีพลังให้อีกเสริม

วาทกรรมทางการเมือง หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการพูดซึ่งผู้พูดเน้นการโน้มน้าวใจและสร้างอิทธิพลต่อ ผู้รับสาร โดยใช้วิธีวาทกรรมเพื่อสารนิเทศหรือเพื่อจรรโลงใจ ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้จุดมุ่งหมายสำคัญคือ การโน้มน้าว ใจในประเด็นต่างๆ ที่ผู้ส่งสารหรือรัฐบาลปรารถนาให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติตาม

วาทกรรมทางการเมืองของนายโกสอน พมวิหาน นายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวจัดเป็น “ วาทกรรมทางการเมืองที่แสดงถึงพลังวาทะและสะท้อนภาวะผู้นำ ” เนื่องจากมีความ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย หลักของการพูดทางการเมือง ตามที่ อรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท ได้แบ่งไว้ 3 ประการ ดังนี้ (อรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2532)

1. **เพื่อให้ข้อมูลหรือสารนิเทศ** จุดมุ่งหมายนี้ถือเป็นการพูดเพื่อมุ่งให้ผู้ฟัง ได้รับความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสาร หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

2. **เพื่อโน้มน้าวใจ** จุดมุ่งหมายนี้ถือเป็นการพูดที่มุ่งให้ผู้ฟังมีความเชื่อถือ หรือคล้อยตาม คือมุ่งเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติและการกระทำ กล่าวคือ ให้ผู้ฟังเชื่อถือในสิ่งที่ตนไม่เคยเชื่อถือมาก่อน หรือให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ

แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในด้านการโน้มน้าวใจเกี่ยวกับการกระทำ ผู้พูดอาจโน้มน้าวใจผู้ฟังให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อต้องการให้กระทำในสิ่งที่ทำอยู่แล้วต่อไป

3. **เพื่อจรรโลงใจ** จุดมุ่งหมายนี้เป็นการพูดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความพึงพอใจ เบิกบานใจ เช่น เชิดชูบุคคล สรรเสริญคุณงามความดีต่างๆ โดยปกติเป็นการพูดในกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มสมาคมต่างๆ

จากข้อมูลพบว่าในบทพูดที่ศึกษานั้น นายโกสอนเน้นการให้ข้อมูลเป็นพิเศษ คือทั้งข้อมูลเรื่องป่าไม้ การเงิน การธนาคาร เรื่องของหนุ่มสาวและกรรมบาลลาว โดยมีการพูดทั้งวัตถุประสงค์เพื่อโน้มน้าวใจและจรรโลงใจ มีวิธีการต่อยอดการนำผลการเมืองคือ ใช้ความเป็น “ ชาตินิยม ” เน้นให้ผู้ฟังเห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยนำ “ ความรู้สึก ร่วม ” ของคนในชาติมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน มีวาทวิธีในการกล่าวสุนทรพจน์ คำปราศรัย หรือแม้แต่ในการสนทนาปกติ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังที่ ดวงดี อุดทะจัก บุคคลผู้เคยทำงานใกล้ชิดได้กล่าวถึงไว้ใน “ ประธาน โกสอน พมวิหาน ผู้นำที่เคารพรักของประชาชนลาวบรรดาเผ่า ” ว่า “ ท่านใช้คำที่แสดงความ อีกริเอิม ปลุกเร้าอารมณ์ความรู้สึกของคนในชาติ ในขณะเดียวกันก็แสดงความ สุขุม ลุ่มลึก อันเป็นบุคลิกลักษณะเด่นของท่านด้วย และที่น่าสังเกตคือในการพูดทุกครั้งท่านโกสอนมักจะมีการสอดแทรกคำปลุกใจ คำขวัญ เพื่อเร้าอารมณ์ของผู้ฟังไว้เป็นระยะๆ อีกด้วย ” (ดวงดี อุดทะจัก,2006 :147) ส่วนท่วงทำนองภาษาที่ใช้ นั้น เป็นไปเพื่อการชักชวน เรียกร้องให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาลเกือบทั้งหมด โดยใช้การแสดงความคิดเห็นพื้นฐาน การอ้างอิงถึงสิ่งและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดข้อสรุปที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการพูดทางการเมือง (สมเกียรติ วันทะนะ,2546:71) ที่มีจุดหมายหลัก คือ การโน้มน้าว หรือเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคนในสังคม ทั้งนี้โดยเห็นได้จากท่วงทำนอง ลีลาและภาษาที่ปรากฏตามบริบทต่างๆ ดังผู้เขียนจะนำเสนอต่อไป

วิเคราะห์วาทกรรมทางการเมืองของโกสอน พมวิหาน

นายโกสอน พมวิหาน ผู้นำคนสำคัญของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพูด การคิดและการวางระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อการสร้างชาติ โดยชี้้นำการปฏิบัติ ให้ข้อคิด กระตุ้นให้สำนึกและจงใจ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏอยู่ในบทปราศรัย บทสุนทรพจน์ บทรายงานและบท นำเสนอ ในวาระและโอกาสต่าง ๆ และกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่โกสอน พมวิหาน เห็นว่าเป็นกลุ่มสำคัญอันจักต้อง ร่วมรับรู้เพื่อความเป็นชาติ วาทะของโกสอน สอดคล้องกับหลักการพูดโน้มน้าวใจ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2546:71) ที่ว่า ผู้พูดต้องมีเนื้อหาสาระและมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสอดคล้องกับค่านิยม ของ “ วาทกรรมในระดับการสื่อสารต่อประชุมชน ” ซึ่งจะต้องครอบคลุมสาระสำคัญต่อไปนี้ (ประมวลจาก ข้อเขียนของ ลอยด์ บิทเซอร์ , แครอล อาร์โนลด์ , วิลเลียม ไบรอัน โดย อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2532) คือ

1. ผู้ส่งสารมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่จะสื่อสาร โดยเลือกสารที่จะสื่อ เฉพาะที่เห็นเป็น ความจำเป็นเร่งด่วน อันจักร่วมรวมพลังเพื่อการสร้างชาติ

จะเห็นได้ว่าผู้พูดตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนในฐานะผู้นำประเทศโดย “ สาร ” ที่ผู้พูดนำเสนอ นั้นมักจะมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มีที่มาที่แน่นอน อีกทั้งยังเป็นความจริง ที่สามารถตรวจสอบได้อีกด้วย” นอกจากนี้ผู้พูดยังเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อ “ปลุกกระตม โน้มน้าว ปลุกจิตสำนึกความเป็นชาติ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ” ให้แก่ผู้ฟัง โดยผู้พูดได้เลือกใช้ถ้อยคำและประโยค รวมทั้งสรรพนามเพื่อ แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติ ดังตัวอย่างจากวาทกรรมของท่านโกสอน ในโอกาสต่างๆต่อไปนี้

1. ปราศรัยกับกลุ่มบุคคลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้
2. ปราศรัยกับกลุ่มเจ้าหน้าที่ธนาคาร
3. บทพูดคุยสนทนา(โถ้ลม)กับคนหนุ่มสาวที่ถือเป็นกำลังสำคัญในการสร้างชาติ
4. บทสุนทรพจน์กับกลุ่มกรรมบาลลาว ที่ถือเป็นรากฐานสำคัญของการปฏิวัติ

2. เนื้อหาสาระที่พูดเป็นสิ่งที่สาธารณะควรได้รับรู้

ในประเด็นข้อนี้ พบว่าทุกประเด็นปัญหา ทุกสารที่โกสอน พมวิหาน ได้นำเสนอนั้นล้วน เป็นสารที่สามารถเปิดเผยได้ เป็นปัญหา เป็นเรื่องของชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น

1. ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าตลอดจนผลกระทบและความเสียหายที่ตามมา
2. ปัญหาเกี่ยวกับการเงินการธนาคารซึ่งเป็นรากฐานและจะต้องวางระบบเพื่อการสร้างชาติ
3. ปัญหาที่จะต้องเร่งสร้างพลังจากหนุ่มสาวอันจะเป็นกำลังสำคัญของชาติ
4. ปัญหาอันต้องเกิดจากความร่วมแรงร่วมใจจริง ๆ ของกรรมบาลลาวเรื่องราวของกรรมกร

ผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิวัติ

3. โดยสภาพการณ์จะเรียกร้องให้มีการสื่อสารนั้นๆ

ในภาวะแห่งการสร้างชาติ มีความจำเป็นที่จะต้องเกิดการพูดต่อหน้าประชุมชนอย่างมากมาย ซึ่งวาทะหรือโอกาสนั้นๆ ผู้ส่งสารต้องเตรียมสารเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างดียิ่ง มีเงื่อนไขและข้อจำกัด ตลอดไปถึงความสัมพันธ์หลายรูปแบบ ปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้ผู้พูดต้องเตรียมสารเพื่อจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวผู้ฟัง อาจเป็นด้านความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และเป็นแรงจูงใจไปสู่พฤติกรรมได้

ในกรณีของประเด็นการเตรียมสารนี้ พบหลักฐานชัดเจนว่าไกสอน พมวิหาน ให้ความสำคัญจริงจังกมาก เริ่มตั้งแต่การเรียบเรียงจนถึงขั้นตอนการนำเสนอโดยการเรียบเรียงจะประกอบด้วย การคิดค้นเนื้อหาและการจัดเรียงเนื้อหาให้หนักแน่น น่าเชื่อถือขึ้นโดยใช้หลักฐาน พยาน สถิติ การเปรียบเทียบและการให้รายละเอียดอย่างชัดเจน

ในที่นี้ใคร่จะวิเคราะห์ถึงการเรียบเรียงเนื้อหาและการนำเสนอด้วยกระบวนการดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เพื่อยืนยันถึงอัตลักษณ์ของไกสอน พมวิหาน ที่เปี่ยมด้วยความรับผิดชอบต่อการสื่อสารทุกครั้ง และกับทุกกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับองค์ประกอบ 3 ใน 5 ประการของหลักวาทการ (อรรถธรณ ปิลันธน์โอวาท, 2532) ดังนี้

ก. การคิดค้นเนื้อหา (invention)

ไกสอน พมวิหาน ใช้การพินิจพิเคราะห์ สำรวจตรวจตรา ค้นหาเนื้อหาสาระของสารที่นำมาเสนอได้อย่างเหมาะสม จะเห็นได้จากการยกตัวอย่างที่สอดคล้องเหมาะสมทั้งเหตุและผล อันแสดงถึงการคิดค้น จัดวางเนื้อหาได้เป็นอย่างดี โดยคำนึงว่าจะเริ่มจับจุดที่ตรงไหน เน้นประเด็นใด ซึ่งเห็นชัดว่าได้อ้างอิงองค์ประกอบที่ไ่ม่นำมาใจทางด้านเหตุผลและอารมณ์ ดังนี้

1. ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

- “ป่าไม้มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชนประเทศเรา...เป็นอย่างมาก ... เราต้องร่วมแรงร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียวที่จะไม่ตัดไม้ทำลายป่า แล้วหันไปปกป้องป่า บูรณะฟื้นฟูป่าเป็นหลัก ...”

2. ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่อง หม่อมสาว

- “ผมรู้สึกดีใจที่สุดที่ได้มาพูดกับเหล่าเพื่อนที่รัก(สหาย) ก่อนอื่นขอเป็นตัวแทนแสดงความเคารพและสรรเสริญของประชุมใหญ่ของพวกเรา (สหาย) ขอฝากความสามัคคีกลมเกลียว...เพื่อการปฏิบัติหน้าที่อันหนักหน่วงและมีเกียรติดังที่พรรคได้มอบหมายให้คณะและสมาชิกชาวหม่อมสาวประชาชน ปฏิวัติลาว ทุกคนจะต้องสู้รบ และฝึกฝนล่อหลอมจิตใจตนเอง” เพื่อกลายเป็นสมาชิกของคณะชาวหม่อมสาวประชาชนปฏิวัติลาวอย่างแท้จริง...พวกสหายชาวหม่อมสาวเราได้กำเนิดและเติบโตขึ้นในยุคสมัยนี้ เป็นการมีเกียรติที่สุด สง่างามที่สุด ”

3. ตัวอย่างบทสนทนาพจน์เรื่องกรรมบาลลาว

- “ การจัดตั้งองค์การกรรมบาลตั้งแต่รากฐานเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกรรมบาลทั้งหมด **พวกเรา** ต้องลงรากฐานอย่างแข็งแรงผ่านกระบวนการปฏิบัติหน้าที่การเมืองในแต่ละระยะเพื่อเพิ่มสมาชิกกรรมบาล ให้เติบโตขึ้นไปเรื่อยๆ ... เพื่อให้กองประชุมในครั้งนี้นำผลอย่างสวยงาม แต่ทุกท่านต้อง **เชิดชู** **รับผิดชอบให้สูง** ค้นคว้ากำหนดต้นเหตุของปัญหาและพื้นฐานต่างๆโดยมีการแยกอย่างลึกซึ้ง ในด้านทฤษฎี คือ ในด้านพฤติกรรม, จำแนกให้ได้ว่าสิ่งใดเก่า, สิ่งใดใหม่, ต้องสร้างเสริมการขยายทางประชาธิปไตย, หากดูและกล่าวตามจริง, จุดอ่อนข้อบกพร่องต่างๆ, ประกอบความคิดเห็นของตนเข้าร่างมติข้อตกลงต่างๆอย่างละเอียด คือ เสนอปัญหาประกอบความคิดเห็น วิธีการแก้ไขปัญหาตัวจริง ใส่ใจการทำงานของธนาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ”

ข. การจัดเรียงเรียงเนื้อหา (disposition)

โกสอน พมวิหาน ได้จัดวางโครงสร้างของวาทะอย่างเป็นระเบียบและการเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกัน เช่น ในการขึ้นย่อหน้าใหม่ ก็มีวิธีจัดให้กลมกลืนกับย่อหน้าที่พูดหรือเขียนมาก่อนตลอดจนความเป็นเหตุเป็นผลของเนื้อหาที่น่าเสนอ มีความสอดคล้องสอดคล้องรับกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้พูดยังใช้หลักฐานและการแสดงเหตุผลตามหลักการโน้มน้าวใจ (อิรนนท์ อนันต์วัชศิริวงศ์ 2549) อันแสดงถึงการเตรียมความคิดของผู้พูดอย่างเป็นระบบ ช่วยให้เนื้อหามีความเป็นเหตุเป็นผล สอดคล้องสอดคล้องรับกันเป็นอย่างดี

การนำเสนอเนื้อหาและประเด็นแนวคิดเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟังตลอดจนเตรียมข้อสนับสนุนประเด็นนั้น ๆ จะอยู่ในรูปหลักฐานและการแสดงเหตุผลของผู้พูด โดยจะแบ่งได้ดังนี้

1. การใช้หลักฐาน

โกสอน พมวิหาน ใช้การยกตัวอย่างหรือการแสดงให้เห็นภาพจากรายละเอียดของเรื่องจริงมาเป็นแรงกระตุ้นให้สิ่งที่กำลังพูดถึงมีน้ำหนักแรงชัดขึ้นและทั้งนี้ก็ได้ผสมผสานกับการเลือกคำมาใช้อย่างเจาะจงให้มีความหมายพิเศษ ดังจะได้แสดงในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่องหนุ่มสาว

- “ เป็นเวลาที่กองทัพประชาชนทั่วประเทศพร้อมกับกองทัพและประชาชน **เวียดนามเขมร(เขมร)**พี่น้องวางยุทธศาสตร์โจมตีขนาดใหญ่ จนในที่สุดอเมริกาก็ **ปราชัยลง** และเราจึงได้ชัยชนะอันยิ่งใหญ่ในที่สุด ”

จะเห็นว่าข้อมูลในส่วนนี้อ้างกองทัพประชาชนทั้งลาว เวียดนามและเขมรลุกฮือขึ้นพร้อมกัน คำที่เจาะจงใช้ล้วนมีน้ำหนักเช่น **วางยุทธศาสตร์** **โจมตี** **อีกฝ่ายปราชัย** เราได้ชัยชนะอันยิ่งใหญ่

- “ บทบาทอันเป็นประวัติศาสตร์ของสมาชิกชาวหนุ่มต่อการปฏิบัติ พวกเราต้องรับรู้ด้วยกันว่า **ในทุกสมัยไม่ว่าชาติใด** **ไม่ว่าประเทศใด** **ชาวหนุ่มสาวล้วนเป็นกำลังสำคัญและเข้มแข็งกว่าใคร** ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่อันหนักหนามากกว่าคนอื่น ”

การอ้างอิงในส่วนนี้ เป็นการอ้างบทบาทสาวหนุ่มในทุกที่ โดยใช้คำว่า **ไม่ว่าชาติใด ประเทศใด คนหนุ่มสาวล้วนสำคัญและเข้มแข็ง** ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นคำที่ทำให้เกิดพลังและฮึกเหิมยิ่ง จากตัวอย่างข้างต้นนั้นผู้พูดเลือกใช้ตัวอย่างในหน้าประวัติศาสตร์มาประกอบการพูด และถือว่าเป็นตัวอย่างที่สาธารณชนรับรู้และเข้าใจ การใช้ตัวอย่างประกอบการพูดนี้ทำให้ผู้ฟังสามารถรับสารและเข้าใจในสิ่งที่ ผู้พูดต้องการจะสื่อ ยิ่งเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมด้วยแล้วยิ่งสร้างความเข้าใจที่ง่ายยิ่งขึ้น

2. การใช้พยาน (testimony)

โกสอน พมวิหานได้ใช้การเอ่ยอ้างถึงบุคคลผู้มาเชื่อถือประหนึ่งเป็นการอ้างผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งในที่นี้เพื่อสนับสนุนการพูดโน้มน้าวใจ อันถือเป็นหลักฐานที่หนักแน่นแข็งแกร่ง เสริมให้เนื้อหาที่พูดมีน้ำหนัก และได้ความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างจากวาทกรรมการทางการเมืองดังนี้

ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่องหนุ่มสาว

- “สหาย เลนิน ได้กล่าวว่า “คือพวกเรานี้ขำถึงที่สุด เพียงแต่สามารถล้มล้างระบบเก่า และสร้างพื้นฐานให้แก่ระบอบใหม่เท่านั้น แต่ประเทศชาติจะกลายเป็นหอ ปราสาท ราชวัง เทียบอันส่องไสงดงาม ก็ขึ้นอยู่กับพวกเจ้าที่เป็นคนหนุ่มสาวทั้งหมด สหาย สตาลิน ก็มีคำกล่าวว่า คนหนุ่มสาวอนาคต คือความหวังของเรา คนหนุ่มสาวเป็นผู้ทดแทนพวกเรา ผู้เฒ่าแก่ไปแล้วเพื่อนำเอาธงชัยอันสง่างามของพรรคไปปักบนชัยชนะ โฮจิมินห์ ก็ได้มีคำพูดหลายอย่างเกี่ยวกับคนหนุ่มสาว ในตัวจริงท่านก็ได้เอาใจใส่ที่สุดต่อคนหนุ่มสาว ดังนั้นจากคำสั่งสอนของบรรดาผู้ที่ลือชื่อในโลก พวกเราเห็นได้ว่าอยากสร้างประเทศชาติบ้านเมืองให้เข้มแข็งรุ่งเรือง ศิวิลิช พรรคเราต้องเอาใจใส่กำลังคนหนุ่มสาวอย่างรอบด้าน มีความรู้ความสามารถรอบด้าน มีกำลังเพียงพอตั้งแต่เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป ทั้งนี้ก็เพื่อสำเร็จภารกิจป้องกันชาติ และสร้างประเทศชาติในอนาคตอย่างสง่างาม”

ในเนื้อความที่ปรากฏ โกสอน พมวิหานได้อ้างถึงผู้นำค่ายสังคมนิยม ทั้งเลนิน สตาลินและโฮจิมินห์ โดยย้าว่าคนเหล่านี้เคยได้กล่าวถึงหนุ่มสาวว่า ล้วนคือกำลังสำคัญของอนาคต คนแก่เฒ่าทำได้แค่เพียงเปลี่ยนแปลงระบบระบอบเป็นการกรุยทางไว้ให้ แต่การจะเดินหน้าลุยและสานต่อไปให้เข้มแข็งศิวิลิชก็ต้องเป็นกำลังและความใส่ใจของคนหนุ่มสาว ซึ่งแน่นอนว่าผู้เฒ่าแก่ที่เกิดก่อนก็ต้องดูแลเอาใจใส่คนหนุ่มสาวให้เข้าแรงแรงรอบตัวครบทุกด้าน เหล่านี้ถือเป็นการพูดโน้มน้าวใจทำให้หนุ่มสาวฮึกเหิมที่ได้รับมีความสำคัญ เกิดกำลังใจด้วยถูกเร้าอารมณ์ให้คล้อยตามและ เชื่อว่าโอกาสที่กลุ่มของตนจะประสบความสำเร็จในอุดมการณ์หรือแนวทางที่วางไว้ก็เป็นไปได้สูงเช่นกัน ด้วยเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้พูดซึ่งอยู่ในฐานะผู้นำของกลุ่ม

3. การใช้สถิติ (statistic)

ผู้พูดใช้วิธีการอ้างปริมาณในรูปของค่าสถิติต่างๆ เพื่อช่วยให้สิ่งที่นำเสนอามีน้ำหนัก มีความน่าเชื่อถือ โดยใช้การนำเสนออย่างสมเหตุสมผล และมีแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือได้ ไม่มีอคติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

“...ซึ่งอ้างอิงมาจากข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมมาถึงปี ค.ศ.1971

เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศเราเหลือประมาณ 11 ล้านเฮกตาซึ่งเท่ากับ 47 % ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ แต่ใน 9 ปีที่ผ่านมาป่าไม้ก็ยังถูกทำลายเหมือนเดิมด้วยเหตุนี้เนื้อที่ป่าไม้จึงเหลือน้อยกว่าเดิม...”

- “ ตามข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ เดิมทีพื้นที่ป่าไม้ของประเทศเราจะมีประมาณ 15 ล้านเฮกตา ครอบคลุมพื้นที่ 63.57 % ของพื้นที่ทั่วประเทศ แต่เมื่อถึงปี ค.ศ.1971 พื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศจะเหลือเพียง 11 ล้าน 4 แสนเฮกตา ป่าไม้จะครอบคลุมพื้นที่เพียง 47 % ของพื้นที่ทั่วประเทศ...”

จะเห็นได้ว่า ไกสอน พมวิหานใช้การอ้างอิงข้อมูลทางสถิติ ตัวเลข จากแหล่งที่มาของข้อมูลและสามารถตรวจสอบได้ ทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้น้ำหนักของสารมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามและเลื่อมใส “ เชื่อ ” ข้อมูลนั้นๆ จัดเป็นการโน้มน้าวใจเหมาะสมอย่างยิ่ง

4. การเปรียบเทียบ (comparison of analogy)

ไกสอน พมวิหาน ใช้วิธีหาความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งหนึ่งกับผู้ฟังรู้สึกเข้าใจดีแล้วกับอีกสิ่งหนึ่ง ที่ต้องการพูดให้เข้าใจ หรือใช้ในลักษณะของการเปรียบเทียบโดยภาพพจน์ โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่อยู่ต่างหมวดหมู่กัน เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกคล้อยตามหรือเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมและเห็นภาพของ “ สารหรือเนื้อหา ” ที่ต้องการนำเสนอชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

- “ การปลูกต้นไม้มีความสำคัญต่ออนาคตของชาติเสมือนการสร้างคน ”

ผู้พูดเปรียบเทียบการปลูกต้นไม้กับการสร้างคน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกต้นไม้ ใช้คำได้เกิดอารมณ์คล้อยตามเป็นอย่างดี ผู้ฟังเกิดความรู้สึกฮึกเหิม

- “ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในธรรมชาติที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ล้วนเกิดมาจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้ การทำลายป่าอย่างสุรุ่ยสุร่าย การทำลายป่าอย่างโง่ๆ ของคนเรา จึงไม่ต่างจากการเอาบ่วงมาคล้องคอตนเองไว้โดยไม่รู้สึกตัว ”

ไกสอน พมวิหาน เจาะจงใช้คำกระทบใจ เช่น สุรุ่ยสุร่าย ทำลายป่าอย่างโง่ ๆ ผู้พูดเปรียบเทียบผลกระทบจากภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำมือมนุษย์กับการเอา บ่วงมาคล้องคอตัวเอง ให้ผู้ฟังเกิดภาพ เกิดจินตนาการคล้อยตามอารมณ์ของผู้พูด ให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเป็นสิ่งผิดไม่ควรทำอย่างยิ่งด้วยที่สุดจะกลับมาฟาดฟันตนเอง

5. การให้รายละเอียด (details)

การจะพูดถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่งใด ไกสอน พมวิหานเจาะจงให้ข้อมูลอันเป็นรายละเอียดของเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างกระจ่าง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องการธนาคาร

- “ ในเศรษฐกิจตลาดการเงินแห่งชาติ แบ่งออกเป็นส่วนๆ ดังนี้
  - การเงินของรัฐประกอบด้วยงบประมาณของสินเชื่อของรัฐ
  - การเงินของวิสาหกิจ ประกอบด้วยแหล่งทุนสินเชื่อของวิสาหกิจ คลังต่างๆ ของวิสาหกิจ
  - การเงินของประชาชน ประกอบด้วยรายได้ของประชาชนเงินฝากธนาคาร วัตถุประสงค์ของประชาชน

ทุกส่วนเกี่ยวโยงถึงกันและกระทบซึ่งกันและกัน อยากให้การเงินของรัฐเรานักแน่นรับประกันรายรับรายจ่ายของรัฐบาลเป็นปกติได้บนพื้นฐานการเงินของวิสาหกิจและของประชาชนเติบโตขึ้น เขามี ผลกำไรสูงขึ้นจึงทำให้การปันส่วนให้รัฐมีจำนวนเพิ่มขึ้น ”

จะเห็นว่า ข้อมูลส่วนนี้เป็นการให้รายละเอียดว่าเศรษฐกิจตลาดการเงินแห่งชาติ ประกอบด้วยอะไรบ้างและแต่ละส่วนย่อยยังประกอบไปด้วยอะไรอีก จากนั้นจึงใช้คำพูดเจาะจงให้เห็นความสัมพันธ์และความสำคัญที่ว่าทุกส่วนเกี่ยวโยงและกระทบซึ่งกันและกัน จึงอยากให้การเงินของรัฐหนักแน่นรับประกันได้บนฐานของวิสาหกิจและประชาชน

6. การพรรณนาความ (description)

แม้ว่าจะเป็นการพูดที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองก็ตาม ผู้พูดก็นำกระบวนการพรรณนามาใช้ประกอบการพูดอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ 2 ประการคือ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตามประการหนึ่งเพราะการพรรณนานั้นจะเน้นอารมณ์และก่อให้เกิดมโนภาพอีกด้วย และเพื่อมิให้เกิดความรำคาญหรือเบี่ยงเบนความสนใจที่เนื้อหานั้นมุ่งเน้นสาระทางการเมืองอันเป็นเรื่องจริงจัง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่องหนุ่มสาว

“...เป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์ มีความจงรักภักดีต่อสิทธิประโยชน์ของชนชั้น ของชาติ และต่อภารกิจปฏิวัติของพรรคและของชาติ และเมื่อใดก็ต้องมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักชาติ รักประชาชนอย่างแท้จริง มีจิตใจสากลรรมมาชนอันสูงส่ง ต้องมีจิตใจบุกกรุกปฏิวัติ มีการตัดสินใจทุกหน้าที่การทำงานในทุกสภาพการณ์ มีการตัดสินใจในทุกหน้าที่การทำงานในทุกสถานการณ์ พร้อมทั้งจะฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ พร้อมทั้งจะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนชีวิตเลือดเนื้อของตนเพื่อความสำเร็จในหน้าที่ ไม่คิดถึงสิทธิผลประโยชน์ส่วนตน นึกถึงแต่ภารกิจอันยิ่งใหญ่ ...”

จากตัวอย่างข้างต้นผู้พูดใช้การพรรณนาโดยพิจารณาได้จากคำที่มุ่งสร้าง
มโนภาพและเร้าอารมณ์ โนม่น้าวใจให้แก่ผู้ฟัง เช่น **ความบริสุทธิ์ จิตใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ รักชาติ พันฝ่าอุปสรรค
เสียดสี ชีวิตเลือดเนื้อของตนเพื่อความสำเร็จในหน้าที่ เข้มแข็ง รุ่งเรือง คิวไลซ์ สง่างาม เป็นต้น** ซึ่งคำเหล่านี้
ล้วนสื่อความไปในทางบวกหรือในทางสร้างสรรค์อันเป็นกระบวนการเลือกใช้คำเพื่อการพรรณนาอย่างหนึ่ง และคำ
เหล่านี้ยังช่วยบรรเทาความเคร่งเครียดจากสาระของเนื้อหาที่มุ่งนำเสนอประเด็นทางการเมืองได้อีกด้วย

ค. ลีลาท่วงทำนอง (style)

ลีลานั้นถือเป็นองค์ประกอบของการเขียนและการพูดเพราะนอกจากจะแสดงถึงวัจนลีลา
และความเป็นปัจเจกบุคคลแล้ว ลีลาช่วยให้งานเขียนหรือการพูดนั้นมีชีวิตชีวา มีความโดดเด่นเป็น
ลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ในที่สุด ซึ่งลีลาของโกสอน พมวิทานนี้ พบว่ามีลักษณะอันเรียกว่า **เป็นกลวิธีทาง
วรรณศิลป์** ด้วยใช้ภาษาสละสลวย ใช้คำได้เหมาะสมกับบริบทและกับบุคคลที่สื่อสารด้วย มีการซ้ำคำ เพื่อเน้น
อารมณ์ให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมและคล้อยตาม มีการจัดเรียงถ้อยคำและประโยคได้ดี แสดงเหตุผลที่น่าเชื่อถือและ
แทรกข้อสรุปต่างๆอย่างเหมาะสม ทั้งนี้โดยที่ก็ยังคงมุ่งไปที่การโนมน้าวเพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญ
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ใช้คำแสดงความซัดใจ

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

- “เพื่อนที่รักทั้งหลาย จากทรศนะทั้งหลายของเราเกี่ยวกับป่าไม้...”
- “สหายที่รักทั้งหลาย ...สิ่งที่ข้าพเจ้าได้เสนอนี้เป็นเพียงการ
ยกตัวอย่างให้เห็นถึงบางทรศนะของแนวทางการปฏิบัติของพรรคและรัฐ เกี่ยวกับงานด้านป่าไม้เท่านั้น...”

2. ใช้คำแสดงความเป็นกลุ่มพวก

ตัวอย่างบทสุนทรพจน์เรื่องกรรมบาลลาว

- “การจัดตั้งองค์การกรรมบาลตั้งแต่รากฐานเป็นส่วนสำคัญในการสร้าง
กรรมบาลทั้งหมด **พวกเรา** ต้องลงรากฐานอย่างแข็งแรงผ่านกระบวนการปฏิบัติหน้าที่การเมืองในแต่ละระยะเพื่อ
เพิ่มสมาชิกกรรมบาล ให้เติบโตขึ้นไปเรื่อยๆ ...”

3. ใช้คำที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกฮึกเหิม และมีแรงบันดาลใจ

ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่องหนุ่มสาว

- “เราได้ห้าวหาญเข้าร่วมการเพิ่มผลผลิตแก้ไขชีวิตความเป็นอยู่
ปรับปรุงก่อสร้างเขตบดเปี้ยวให้มีโฉมหน้าใหม่ ในไม่กี่ปีผ่านมัลลัทธิ **วีระชน** รวบรวมได้เกิดขึ้นไม่เท่าใด บรรดา
แบบอย่างที่สวยงามได้มีเป็นจำนวนมาก แต่พวกเราก้ยังไม่สามารถสรุปรวบรวมได้หมด ด้วยเหตุนี้พรรคเราในเวลา
นั้นไม่ได้ **ประเมินค่าคนหนุ่มสาวไว้สูง** มาเดี๋ยวนี้พรรคเราได้มีความเอาใจใส่มากกว่าเดิม และถือว่าเป็นหน้าที่
ยิ่งใหญ่ คือพรรคเราได้ลงมือก่อตั้งหนุ่มสาวประชาชนปฏิวัติขึ้นเพื่อเป็นกำลังแขนขาที่ห้าวหาญศักดิ์สิทธิ์ของพรรคเรา

- “ เพราะหนุ่มสาวเป็นกำลังอันแรงกล้า เป็นกำลังที่มากกว่าคนอื่น มีกำลังมาก มีจิตใจที่ใสสะอาดกว่าผู้อื่น ในวัยหนุ่มเป็นระยะที่ยอดเยี่ยมที่สุดของชีวิต เขามีจิตใจและมันสมองอันแจ่มใส ”

จากตัวอย่างทั้ง 3 กรณีที่ยกมานี้ เป็นการใช้คำเชิงจิตวิทยา เพราะโดยปกติ ถ้าผู้ฟังจะได้รู้สึกว่าคุณพูดให้เกียรตินับเนื่องเป็นคนใกล้ชิด หรือใช้คำที่แสดงการเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ตลอดจนการยกย่องให้เป็นกลุ่มคนสำคัญอันเป็นกำลังของบ้านเมืองแล้ว ผู้ฟังจะเป็นใครก็ตามย่อมรู้สึกอีกheimและเต็มใจจะช่วยเหลือ

4. ใช้คำวิเศษณ์ที่แสดงความสำคัญและให้เกียรติกับบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ที่

กล่าวถึง เช่น

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

- การประชุมทั่วประเทศครั้งประวัติศาสตร์

- ป่าไม้คือทรัพยากรอันล้ำค่า ซึ่งธรรมชาติได้สร้างไว้ให้ประชาชนเรา ป่าไม้ยัง

หมายถึง

มรดกอันประเสริฐที่เราได้สืบทอดต่อมาจากปู่ย่าตายายของเรา ขบวนการพัฒนาการได้เติบโตใหญ่ขยายตัวของชาติเราจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับป่าไม้

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้พูดเลือกใช้คำว่า “ ครั้งประวัติศาสตร์ , ทรัพยากรอัน ล้ำค่า , มรดกอันประเสริฐที่เราได้สืบทอดต่อมาจากปู่ย่าตายายของเรา , ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ ” เพื่อให้กระตุ้นให้ผู้ฟังรับรู้ถึงความสำคัญของการที่ต้องการถ่ายทอด อีกทั้งยังโน้มน้าวให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามอีกด้วย

5. ใช้คำพูดในทางบวก

การใช้คำพูดที่สื่อความหมายไปในทางบวกนับเป็นลีลาอย่างหนึ่งของผู้พูดเพื่อสร้างขวัญ

กำลังใจอันหมายรวมไปถึงชุดคำที่สื่อความหมายไปทางชื่นชม ยกย่องผู้ร่วมอุดมการณ์หรือผู้ฟัง ปลุกใจ สร้างความอีกheimอยากมีส่วนร่วมในอุดมการณ์จึงปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างจากบทสนทนาเรื่องหนุ่มสาว

- “ คือพรรคเราได้ลงมติก่อตั้งหนุ่มสาวประชาชนปฏิวัติขึ้นเพื่อเป็นกำลังแขนงที่ก้าวหน้าที่สุดดีลิตีร์ของพรรคเรา ”

- “ เพราะหนุ่มสาวเป็นกำลังอันแรงกล้า เป็นกำลังที่มากกว่าคนอื่น มีกำลังมาก มีจิตใจที่ใสสะอาดกว่าผู้อื่น ”

- “ สรุปความว่า “ คนหนุ่มสาวเป็นกำลังปฏิวัติอันแรงกล้าและเด็ดเดี่ยวกล้าหาญที่สุด ”

- “ ลูกขึ้นต่อสู้เพื่อเป็นผู้กุมชะตาของตนเอง ”

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ชุดคำต่างๆ เช่น เป็นกำลังแขนขาที่ห้าวหาญ คักดีสิทธิ์ กำลังอันแรงกล้า จิตใจที่ใสสะอาด เด็ดเดี่ยวกล้าหาญ และ กุมชะตาของตนเอง เป็นต้น ล้วนสื่อความหมายไปในทางที่มุ่งสร้างกำลังใจ ให้ผู้ฟังเกิดความฮึกเหิม กล้าหาญ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางหรืออุดมการณ์ของกลุ่มโดยมีผู้พูดเป็นผู้นำนั้นก็คือโน้มน้าวใจให้คล้อยตาม ทั้งนี้ยังพบว่า การใช้ชุดคำเหล่านี้มิได้บังชี้ถึงผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองเท่านั้น แต่เป็นผลประโยชน์ของชาติอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของกลุ่ม

6. ใช้คำขวัญในการปลุกเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์หรือปลุกฝังแนวคิดที่รัฐบาลกำหนด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทสุนทรพจน์เรื่องกรมบาลลาว

- ร่วมรักษาสมบัติสังคมนิยม มีความตื่นตัวต่อการจัดตั้งและระเบียบวินัยในระดับการเมือง วัฒนธรรม มีเทคนิคสูง และมีความชำนาญในวิชาชีพ มีแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย และโปร่งใส การดำเนินชีวิตและการทำงานต้องยึดตามหลักการที่ว่า “ **ตนเพื่อทุกคน ทุกคนเพื่อตน** ”

ผู้พูดใช้ “ **คำขวัญ** ” เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อความนั้นๆ ได้ชัดเจนขึ้น หรือเพื่อเป็นการช่วยเตือนว่าควรทำ เพราะนั่นคืออุดมการณ์ หรือว่าไม่สมควรกระทำ เพราะว่าเป็นสิ่งไม่ดี กล่าวคือ ใช้คำขวัญ ทำหน้าที่ปลุกเร้าความคิด ความรู้สึกของผู้ฟังให้เกิดความรู้สึกร่วม ให้ติดตาม ตั้งใจ และยังสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

7. การสอดแทรกข้อสรุปที่ต้องการโน้มน้าวหรือสรุปใจความสำคัญที่ต้องการจะสื่อเป็นระยะๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากบทสุนทรพจน์เรื่องกรมบาลลาว

- กรมบาลและประชาชนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ ดังกล่าว พร้อมกันนั้นต้องยึดมั่นในนโยบายการต่างประเทศของพรรคอย่างเหนียวแน่น และหากจะทำเช่นนั้นได้จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาอบรมให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านการต่างประเทศครั้งนี้ ปลุกเร้าสำนึกรักชาติและความสามัคคี พร้อมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมนิยม และการพัฒนาประเทศให้ป็นสากลสืบไป

จะเห็นได้ว่าผู้พูดเลือกใช้คำว่า “ **จำเป็นต้อง** ” ซ้ำกัน 2 ครั้ง เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติตามแบบที่ผู้พูดต้องการสอดแทรกลงในเนื้อสารเป็นระยะอย่างแนบเนียนสอดคล้องกับหลักการสำคัญของท่วงทำนองภาษาทางการเมือง(สมเกียรติ วันทะนะ, 2544 : 6) ที่ว่า “ มีลักษณะเป็นการเรียกร้องให้บุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายยอมรับนโยบายที่ตนเสนอ... มีการชี้แนะอย่างชัดเจน หรือไม่ก็มีความหมายเป็นนัย การใช้เหตุผลของผู้ฟังที่จะคล้อยตาม และให้ความสนับสนุนต่อข้อเสนอและข้อสรุปต่างๆ ของผู้พูด ผู้พูดมักจะซ่อนเร้นการปลุกอารมณ์ผู้ฟังไว้ด้วย ”

8. การรักษาความสม่ำเสมอของใจความสำคัญของข้อมูล

โกสอน พมวิหานต้องการเน้นให้เห็นถึงความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากป่าไม้ที่ถูกทำลายลงไป จึงเลือกใช้คำขยายที่บ่งบอกถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยรักษาระดับของคำและความสม่ำเสมอการหลากคำ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามตลอดทั้งเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

- “ ช่วง 2 ปีที่ผ่านมาเกิดภัยแล้งอย่างรุนแรงที่ภาคเหนือและต่อมาภาคใต้ก็เกิดภัยแล้งเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายอย่างมาก ข้าวเปลือกทั่วประเทศในปีได้เพียง 1,001,000 ตันเท่านั้น ซึ่งเป็นผลผลิตที่ต่ำที่สุดนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 มาจนถึงปัจจุบัน แม่น้ำลำคลองหลายสายก็แห้งเหือด เช่นระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำจิม แม่น้ำคง และห้วยละบัว ส่งผลให้การผลิตกระแสไฟฟ้าลดต่ำลง ”

จะเห็นได้ว่าผู้ส่งสารเลือกใช้คำที่แสดงความหมายในทางลบอันได้แก่ “ อย่างรุนแรง ,เสียหายอย่างมาก ,ที่ต่ำที่สุด , แห้งเหือด , ลดต่ำลง ” เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังตระหนักถึงผลเสียและผลกระทบอันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า

9. การสรุปตอนจบ

โกสอน พมวิหาน จะค่อนข้างใส่ใจที่จะเรียบเรียงเนื้อหาในการส่งท้ายการพูดทุกครั้ง ไม่ว่าจะพูดสั้น พูดยาวอย่างไร กล่าวได้ว่าสามารถทำได้ดีตามหลักการถ่ายทอดสาร เนื่องด้วยมีการทิ้งท้ายด้วยข้อสรุปอันเป็นใจความสำคัญของเนื้อหา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพูดอย่างครบถ้วน ทั้งยังโน้มน้าวให้ผู้ฟังช่วยกันแก้ปัญหาในสังคมตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจากคำปราศรัยเรื่องป่าไม้

-“ สหายที่รักทั้งหลาย สิ่งที่ข้าพเจ้าได้เสนอนี้เป็นเพียงการยกตัวอย่างให้เห็นถึงบางทีชนะของและแนวทางกาปฏิบัติของพรรคและรัฐ เกี่ยวกับงานด้านป่าไม้เท่านั้น เสนอเพื่อให้ทุกท่านได้พิจารณาว่าความคิดเห็นของข้าพเจ้านี้จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาด้านป่าไม้ได้หรือไม่ หากท่านใดมีข้อขัดแย้งขอให้เสนอความเห็นของท่านมาเพื่อจะหาแนวทางในการพัฒนาที่ถูกต้อง แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ มีเพียงแต่แนวทางเช่นนี้เท่านั้นพวกเราจึงจะสามารถวางแผนการและเป็นทางออกในกาแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพื่อทำให้งานด้านกิจการป่าไม้ของประเทศเราเจริญก้าวหน้าสืบไป ”

ผู้พูดเลือกใช้คำว่า “ สหายที่รัก ” ปิดท้ายเพื่อเน้นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคน

ในชาติ ตลอดจน “ ประโยชน์ส่วนรวมและ เพื่อทำให้งานด้านกิจการป่าไม้ของประเทศเราเจริญก้าวหน้าสืบไป ” เพื่อให้ผู้ฟังได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา “ เพื่อการพัฒนาชาติ ” อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของการพูดครั้งนี้

บทสรุป

จากการวิเคราะห์บทพูดของโกสอน พมิวิทาน ตามที่ปรากฏในบริบทของเนื้อหา 4 เรื่องดังที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปเป็นภาพรวมในวาทกรรมของผู้นำคนสำคัญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ดังนี้

1. เนื้อหาและแนวคิด

พบว่า โกสอนจะเจาะจงหยิบประเด็นปัญหาของเรื่องสำคัญๆ ที่เห็นเป็นเรื่องเร่งด่วนขึ้นมาพูดคุยก่อน ดังนั้นเรื่อง

ที่เลือกมาศึกษา เช่น ป่าไม้ การเงินการธนาคาร เรื่องของหนุ่มสาว และกรรมบาลลาว ล้วนยืนยันถึงความสำคัญที่กล่าวถึง กล่าวคือ ป่าไม้ถูกทำลายไปมากและเป็นทรัพยากรสำคัญที่จะต้องดูแลไว้ การเงินการธนาคารเป็นรากฐานของความมั่นคงของชาติ หนุ่มสาวเป็นกำลังอันแข็งแกร่งในอนาคต และที่สุดกรรมบาลลาวเป็นกลุ่มคนชั้นกรรมมาซีที่มีอยู่มากเป็นฐานใหญ่ของประเทศ การจะสร้างชาติให้แข็งแกร่งและเติบโตไปด้วยดี จำเป็นต้องอาศัยฐานจากความรู้ ความเข้าใจและร่วมมือของคนกลุ่มนี้

2. กลวิธีทางวรรณศิลป์

พบว่า โกสอน พมิวิทาน เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษา ลักษณะของภาษาที่ใช้สอดคล้องกับหลักการใช้ “ ภาษาทางการเมือง ” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ กนก วงษ์ตระหง่าน, 2526) คือ ใช้ภาษาใช้เพื่อความมุ่งหมายทางการเมือง นำนโยบายอันแสดงชาตินิยมมาใช้ เพื่อปลุกใจในการพูด ตัวผู้พูดเองแสดงภาวะผู้นำอันเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยสำคัญในการสร้างชาติ เห็นได้จากการเลือกใช้คำด้วยความเข้าใจในหลักจิตวิทยาในการพูด อันจะทำให้ผู้พูดเข้าถึงใจผู้ฟังในแต่ละสถานการณ์ที่สื่อสาร ดังปรากฏการเลือกใช้คำชนิดใกล้ ให้เกียรติ แสดงการเป็นหมู่พวก หรือเจาะจงคำที่ทำให้ฮึกเหิม รุนแรง ทั้งที่โดย อุบนิสัยแล้วเป็นคนสุภาพ ดังนั้นจึงถือว่าถ้อยคำต่างๆ เหล่านี้ เกิดจากความสามารถในการใช้อัตลักษณ์จากตัวผู้พูดเป็นสำคัญด้วย

ทั้งหมดนี้ ผู้เขียนจึงใคร่สรุปดังคำที่ปรากฏเป็นหัวเรื่องว่า วาทะอันสุนทร: การเจาะจงคำของโกสอนเพื่อการโน้มน้าวใจ

บรรณานุกรม

- โกสออน พมวิหาน. (2531). **สรณิพนธ์ : เกี่ยวกับการปฏิวัติชาติ-ประชาธิปไตย**. นนทบุรี : สันติธรรม,
----- (2531). **บางบทเรียนต้นตอ และบางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ ของการปฏิวัติลาว**.
นนทบุรี : สันติธรรม
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554). **นักพูดชั้นเทพ**. กรุงเทพฯ : ชัคเซสมิเดีย.
- ฉัตรวรุณ ตันนระรัตน์. (2532). **การพูดสำหรับผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และกนก วงษ์ตระหง่าน. (2526). **ภาษากับการเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2549). **เอกสารคำสอนวิชาการพูดในที่สาธารณะ**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง. (2536). **คู่มือการศึกษา
พื้นที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ.
- วรวรรณ ทองสุกร. **วาทกรรมชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม**. (2548). **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย**.
- วิรัช ลภีรัตน์กุล. (2543). **วาทนิเทศและวาทศิลป์ : หลักทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ ยุคสหัฐวรรษใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธิดา ตันเลิศ. (2541). **โกสออน พมวิหาน กับพัฒนาการสังคมนิยมลาว ระหว่าง ค.ศ. 1975 – 1986**. สารนิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ .
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรวรรณ ปิลาณอินโอบาท. (2532). **วาทะสำคัญของไทยและการวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ปิลาณอินโอบาท. (2539). **หลักและปรัชญาของวาทวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Creation of Social Space through Language Use among Transgender in Isan Sarapan Competition

การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศ
ในการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน *

Farida Suwannakot¹ and Viyouth Chamruspanth²

^{1,2}Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Sciences, KhonKaen University, Thailand

¹E-mail: krowfang2531@hotmail.com, ²E-mail: viycha@kku.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to study the creation of social space through language use among transgender of Isan Sarapan competition. The researcher employed the qualitative research method by analyzing the data on two levels: individual and group levels. Data were collected through in-depth and semi-structured interviews together with participation and non-participation observations. There were five groups of key informants, accounting for 26 people and three groups of subsidiary informants accounting for 10 people. The research tools used for data collection were guidelines for the interviews and observations. The research results show that the subjects create their social space through the practice of language in a variety of forms, including verbal language, non-verbal language, and the combination of verbal and non-verbal language in three areas: in daily life, on the stage of the Isan Sarapan contest, and in cyber space.

Keywords: creation of social space, transgender, social space in daily life, social space stage of the Isan Sarapan, cyber space

---

* บทความนี้ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศในการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระดับคือ ปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ทำการศึกษา ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม จำนวน 26 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง 3 กลุ่ม จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ และแนวทางการสังเกต ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศมีการสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ วัจนภาษา อวัจนภาษา และการผสมผสานระหว่างวัจนภาษา และอวัจนภาษา มี 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ในชีวิตประจำวัน พื้นที่การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน และพื้นที่โซเชียลมีเดีย

คำสำคัญ: การสร้างพื้นที่ทางสังคม, วัยรุ่นชายข้ามเพศ, พื้นที่ในชีวิตประจำวัน, พื้นที่การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน, พื้นที่โซเชียลมีเดีย

บทนำ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมวัยรุ่นถือเป็นประเด็นสำคัญในแวดวงวัยรุ่นศึกษา ซึ่งทำให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของวัยรุ่นเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะนักวิชาการในทางด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมวัยรุ่นเป็นวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากวัฒนธรรมของวัยรุ่นนั้นมักอยู่นอกกรอบของสังคมและพร้อมที่จะเบี่ยงเบน (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2553) Hebdige (1979) จึงชี้ให้เห็นถึงสิ่งสำคัญที่ขาดหายไปในการศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นคือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของวัยรุ่นซึ่งจำเป็นต้องศึกษาในมุมมองของวัยรุ่น ร่วมกับการทำงานภาคสนามและพยายามเข้าถึงความหมายที่วัยรุ่นมองวัฒนธรรมของตนเอง จากแนวคิดเหล่านี้ถือเป็นสาเหตุสำคัญทำให้งานศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นในยุคหลังจึงมุ่งทำความเข้าใจเพื่อนำเสนอมุมมองและการให้คุณค่าความหมาย ที่วัยรุ่นมองวัฒนธรรมของตนเองมากกว่าการต่อต้านกับวัฒนธรรมหลัก (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2553)

โดยเฉพาะการแสดงออกของกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการเปิดเผยให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความหลากหลายของเพศวิถี (Sexuality) ซึ่งนักมานุษยวิทยารุ่นหลังได้นำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้โดยนำเสนอให้เห็นว่าพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น จัดเป็นวัฒนธรรมที่ต้องการแสวงหาพื้นที่ทางสังคมเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีและให้คุณค่าในเชิงบวกกับวัฒนธรรมของพวกเขาเอง (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2553) พิจารณาได้จากงานวิจัยที่ศึกษาการสร้างพื้นที่ทางสังคมของชายข้ามเพศ ในงานวิจัยของพลสิทธิ์ แวศักดิ์ (2550) ที่ศึกษาการสร้างตัวตนของชายข้ามเพศบนพื้นที่ทางสังคม โดยพบว่ากรณีศึกษาพยายามที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมให้แก่ตนเอง เพื่อให้คนในสังคมยอมรับตัวตนทางเพศของพวกเขา จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการบริการที่ดีต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2546) ที่ศึกษาการช่วงชิงอัตลักษณ์ชายข้ามเพศในคาบาเรต์โชว์ พบว่าพื้นที่คาบาเรต์โชว์คือพื้นที่ทางสังคมของชายข้ามเพศ เพื่อนำเสนอตัวตนทางเพศให้สังคมได้รับรู้ และมีการสร้างพื้นที่ทางสังคมใน 2 พื้นที่ด้วยกันคือ พื้นที่ในชีวิตประจำวัน และพื้นที่คาบาเรต์โชว์

จากงานวิจัยในข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าการสร้างพื้นที่ทางสังคมของชายข้ามเพศ ไม่ได้มีเพียงการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กลุ่มของตนเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันยังต้องการแสวงหาพื้นที่ในการแสดงออกถึงตัวตนชายข้ามเพศ เพื่อให้คนในสังคมยอมรับและรับรู้ถึงตัวตนทางเพศดังกล่าว ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศจำนวนหนึ่ง ที่ต้องการแสวงหาพื้นที่ในการแสดงออกเพื่อเปิดเผยตัวตนทางเพศของตนเอง โดยปรากฏให้เห็นในประเพณีการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานเป็นประเพณีที่นิยมจัดขึ้นในช่วงเข้าพรรษา และเป็นหนึ่งในประเพณี “ฮีตสิบสอง” ชาวบ้านจึงใช้เวลาช่วงนี้เพื่อไปร่วมกันทำบุญที่วัด การร้องสรภัญญ์ทำนองอีสาน คือ การนำกลอนที่สัมผัสตามรูปประโยคฉันทลักษณ์มาร้องในทำนองเพลงพื้นบ้าน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีฮีตสิบสอง สภาพปัญหาสังคมในปัจจุบัน และยังสอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ในอดีตประเพณีการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานนั้นจะได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้หญิง เพราะการร้องสรภัญญ์ทำนองอีสานจะต้องใช้ท่าที และท่วงทำนองที่อ่อนหวาน แหม่มซ้อย และสุภาพเพื่อความไพเราะของสรภัญญ์ทำนองอีสาน จึงทำให้พื้นที่การร้องสรภัญญ์ทำนองอีสานได้กลายเป็นพื้นที่ของผู้หญิง ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิด

ขึ้นมาเรื่อยๆและมีให้เห็นโดยทั่วไป จนเมื่อมีกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศเพื่อเข้าประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน ซึ่งเป็นกลุ่มใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นและไม่เคยมีมาก่อนจึงได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป จากการเข้าร่วมการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศดังกล่าว สามารถทำให้กลุ่มเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงที่ดังาม ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภาษาถิ่นอีสานร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดเผยตัวตนทางเพศให้เห็นผ่านลักษณะภายนอก การแสดงท่าที การมีปฏิสัมพันธ์ และการแต่งกาย ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชายข้ามเพศโดยไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่คนส่วนใหญ่ยึดถือ นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษา เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศในเชิงสร้างสรรค์ และยอมรับบุคคลที่มีพฤติกรรมชายข้ามเพศมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัยคือ บ้านนาน้อย (ชื่อสมมุติ) ตำบลนาน้อย (ชื่อสมมุติ) อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่มีการรวมกลุ่มผู้ชายขึ้นมาเพื่อการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมให้กลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศได้มีเครือข่ายของตนเอง

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลรอง จากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 36 คน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมจำนวน 26 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) สรภัญญ์คณะต่างๆ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.1) คณะเทพคงคา รวมจำนวน 5 คน 1.2) คณะที่เป็นเครือข่าย ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศทั้งหมด จำนวน 7 คณะ คณะละ 2 คน รวมจำนวน 14 คน และ 1.3) คณะเทพสตรี (กลุ่มแม่บ้าน) จำนวน 1 คณะ รวมจำนวน 2 คน

2) กรรมการตัดสินสรภัญญ์ จำนวน 2 คน

3) เจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป

4) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน

ผู้ให้ข้อมูลรอง รวมจำนวน 10 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้นำชุมชน หรือผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน

2) ชาวบ้านทั่วไป จำนวน 4 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 2 คน และแบ่งเป็นหญิง จำนวน 2 คน

3) วัยรุ่นทั่วไป จำนวน 4 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 2 คน และแบ่งเป็นหญิงจำนวน 2 คน

สำหรับวิธีการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 แบบคือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งการสัมภาษณ์ทั้ง 2 แบบผู้วิจัยจะต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลมาเป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและได้รับข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

จริยธรรมการวิจัย เนื่องจากประเด็นที่ทำการศึกษานั้นเป็นประเด็นที่ค่อนข้างอ่อนไหว ดังนั้นหากจำเป็นต้องกล่าวถึงหรือพูดถึงชื่อผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยจะใช้ชื่อสมมุติทุกครั้งเพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว และป้องกันผลกระทบที่ตามมาในภายหลัง

ผลการวิจัย

บริบทชุมชน ข้อมูลทางกายภาพทั่วไป และประวัติหมู่บ้าน

บ้านนาน้อย ตำบลนาน้อย อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านในระดับตำบลประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน สำหรับบ้านนาน้อยนั้นมี 4 หมู่ด้วยกันคือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 13 และหมู่ที่ 14 มีประชากรทั้งหมด 1,828 คน เป็นชาย 869 คน เป็นหญิง 959 คน อาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไหม ทำสวนผลไม้ และประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ในครอบครัว เช่น ทำกระติบข้าว จักสาน (เป็นสินค้า OTOP) ทอผ้าฝ้าย เป็นช่างก่อสร้างบ้านเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบล, 2559) ลักษณะทางกายภาพและภูมิอากาศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และอยู่ใกล้ทุ่งนาและหนองน้ำ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร (คณะกรรมการอำเภอนองเรือ, 2558) เส้นทางคมนาคมส่วนมากจะเป็นถนนลาดยาง และถนนคอนกรีต จึงส่งผลให้การเดินทางไปมาระหว่างหมู่บ้านกับอำเภอ และจังหวัดได้อาศัยรถโดยสารประจำทางซึ่งจะมีรถผ่านทุก 10 นาที (ข้อมูลตำบล, 2558)

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน จากการสืบค้นงานเอกสารทำให้พบข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของบ้านนา น้อยพบว่า มีที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากวิถีชีวิตและการหาอยู่หากินของคนในอดีตมักมีลักษณะที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากธรรมชาติ ดังเรื่องเล่าที่ว่าตรงที่ตั้งของบ้านนา น้อยนั้น ชาวบ้านเรียกกันว่า “คำบอน” เป็นป่ารกชัฏแน่นชนิดไปด้วยป่าไม้เบญจพรรณ 74 ชนิดที่พบมาก ได้แก่ ไม้เฒ่า ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ยาง และไม้ประดู่ อีกทั้งเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ทั้งสัตว์น้ำ และสัตว์บก เช่น อีเห็น เสือ กวาง เก้ง เป็นต้น จึงทำให้พื้นที่ป่าแห่งนี้อุดมไปด้วยอาหารป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ประกอบกับดินดีน้ำดี จึงเหมาะสำหรับการตั้งบ้านเรือน (คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอนองเรือ, 2558) โดยมีครอบครัวที่เป็นเพื่อนบ้านอพยพมาจากจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดศรีสะเกษ ประมาณ 25 ครอบครัว ซึ่งเดินทางมาโดยเกวียน 25 เล่ม ได้มาอาศัยอยู่ใกล้ๆ คำบอนเป็นกลุ่มแรก ต่อมา 1 ปีจึงมีเพื่อนบ้านประมาณ 30 ครอบครัว อพยพมาเพื่ออาศัยอยู่รวมกันแล้วช่วยกันถางป่าปลูกบ้านเรือน จนเมื่อบ้านเมืองขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจึงก่อตั้งเป็นบ้านนา น้อยมาจนถึงปัจจุบัน (เทศบาลตำบล, 2559)

ประวัติและความเป็นมาของประเพณีการร้องสรภัญญ์ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการร้องสรภัญญ์ทำนองอีสานของบ้านนาน้อย ตำบลนาน้อย จังหวัดขอนแก่น นิยมจัดในช่วงเข้าพรรษาและเป็นหนึ่งในประเพณี “ฮีตสิบสอง” ที่หมายถึงประเพณี 12 เดือน (คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอหนองเรือ, 2558) ซึ่งการเข้าพรรษตามปกติจะมีระยะเวลาเพียง 3 เดือน คือ เดือนสิงหาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ของทุกปีและสิ้นสุดลงในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หรือวันออกพรรษา ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาเพื่อรอเก็บเกี่ยวผลผลิต จึงใช้เวลาช่วงนี้ไปทำบุญกันที่วัดเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาพบปะและทักทายกัน กล่าวคือ ในแต่ละหมู่บ้านจะต้องเป็นเจ้าภาพในการจัดงานบุญทอดเทียนเข้าพรรษาเพียงหนึ่งครั้ง โดยหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพจะเชิญชวนให้หมู่บ้านอื่นมาร่วมงานบุญทอดเทียนที่หมู่บ้านของตน และจะสลับหมุนเวียนกันไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อทำบุญร่วมกันในงานบุญทอดเทียน ทั้งนี้ยังมีการร้องสรภัญญ์เพื่อถามข่าวหรือทักทายกันไปมาระหว่างหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เข้าร่วมงานบุญในครั้งนี้

ในปัจจุบันประเพณีการร้องสรภัญญ์ดังกล่าวมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไป จากเดิมที่เป็นการร้องเพื่อกล่าวทักทายกันธรรมดา สู่การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานเพื่อสนองนโยบายของรัฐ เนื่องจาก พ.ศ. 2545 รัฐได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมประเพณีในท้องถิ่น จึงจัดสรรงบประมาณให้หมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมประเพณีการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานในหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งทำให้ประเพณีการร้องสรภัญญ์ทำนองอีสานที่ร้องทักทายกัน ได้เปลี่ยนเป็นการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานโดยมีเงินรางวัลเข้ามา เพื่อรักษาและสืบสานประเพณีอันดีงามสืบต่อไป

การประพันธ์กลอนสรภัญญ์ทำนองอีสานในอดีตและปัจจุบัน

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับผู้ประพันธ์กลอนสรภัญญ์พบว่าโดยมากแล้วจะเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นทั้งผู้ประพันธ์และผู้ถ่ายทอดให้แก่สีกาที่ไปจำศีลทุกวันพระ (บุญจันทร์ จอมศรีประเสริฐ (2556) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ โสมรัตน์านนท์ (2546) และมานิตย์ ไศกค้อ (2552) ได้ให้ทัศนะว่าในอดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้ประพันธ์กลอนสรภัญญ์ให้แก่สีกาที่ไปจำศีล สังเกตเห็นได้จากเนื้อหากลอนสรภัญญ์ที่มุ่งเน้นเรื่องพระพุทธศาสนา นิทานสอนใจ และนิทานชาดก แต่ในปัจจุบันกลอนสรภัญญ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่นำเสนอเรื่องพระพุทธศาสนา นิทานพื้นบ้าน วัฒนธรรม และประเพณี ได้เปลี่ยนเป็นการนำเสนอสภาพทางสังคมในปัจจุบัน ได้แก่ เหตุการณ์ที่สำคัญ ความรักของพ่อแม่ ความกตัญญู และการรณรงค์ป้องกันภัย

จากผลการวิจัยในข้างต้นได้อธิบายถึงการฝึกร้องสรภัญญ์ของสีกาที่ได้รับการฝึกฝนและถ่ายทอดมาจากพระสงฆ์ ซึ่งเป็นทั้งผู้ประพันธ์และถ่ายทอดให้แก่สีกาที่ไปจำศีลทุกวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันยังชี้ให้เห็นว่ากลอนสรภัญญ์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา นิทานพื้นบ้าน และประเพณี จึงเปลี่ยนเป็นการเสนอสภาพทางสังคมในยุคปัจจุบันเพื่อสะท้อนปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมักปรากฏให้เห็นในกลอนสรภัญญ์ของบ้านนาน้อย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติงานภาคสนามพบว่าผู้ประพันธ์กลอนสรภัญญ์ของบ้านนาน้อยคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านนาน้อยและปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 2 คน ที่มาช่วยกันประพันธ์กลอนสรภัญญ์ให้แก่สีกาที่ไปจำศีลในทุกวันพระ สำหรับกลอนที่นิยมประพันธ์คือ นิทานชาดก และนิทานพื้นบ้าน ได้แก่ กลอนสิทธิตถะ และกลอนนางมัทรี

ในพ.ศ. 2554 บ้านสวนดอกไม้ (ชื่อสมมุติ) ได้มีการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน ซึ่งมีการประกวดสรภัญญ์เป็นประจำในทุกๆ ปี และการประกวดในครั้งนี้บ้านบ้านน้อยได้นำสรภัญญ์ “คณะเทพคงคา” โดยเป็นกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศเพื่อเข้าร่วมการประกวดด้วย นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปอย่างมาก เพราะปกติแล้วการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานจะเป็นพื้นที่ของผู้หญิง แต่เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศนั้นมีความต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าพวกเขาล้วนมีความสามารถด้านการแต่งกลอนสรภัญญ์ จึงนำเอากลอนสรภัญญ์ที่มีอยู่เดิมมาปรับแต่งใหม่ตามเนื้อหาที่ทางกลุ่มต้องการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกให้กลุ่มของตน โดยนำเสนอตัวตนที่ขัดแย้งกับภาพลักษณ์ในด้านลบ ได้แก่ วิถีชีวิต ภาพลักษณ์ และบทบาทของวัยรุ่นในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม

การปรับแต่งเนื้อหากลอนสรภัญญ์ทำนองอีสานของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศนั้นมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) นำกลอนเดิมมาร้อง 2) ผสมผสานระหว่างกลอนเดิมและแต่งกลอนใหม่ และ 3) แต่งกลอนใหม่ทั้งหมด สำหรับเนื้อหา กลอนสรภัญญ์ที่กลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศได้ประพันธ์ขึ้นมานั้นจะแตกต่างไปจากภาพลักษณ์ที่สังคมกำหนด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกายที่ไม่สุภาพ การใช้ภาษาวิบัติ รวมไปถึงค่านิยมต่างๆ เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าแม้พวกเขาจะเป็นกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศ แต่ด้วยความชื่นชอบเกี่ยวกับสรภัญญ์พวกเขาจึงให้ความสำคัญและสนใจการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกายที่สุภาพ สวยงาม การใช้ภาษาอีสานและภาษาไทยที่ถูกต้อง และการบริโภคสินค้าต่างๆ เพื่อแสดงออกให้เห็นว่ากลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศจัดเป็นกลุ่มที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

การก่อตั้งกลุ่มและโครงสร้างกลุ่มสรภัญญ์คณะเทพคงคา

ในพ.ศ. 2554 นั้นบ้านน้อยได้ก่อตั้งกลุ่มสรภัญญ์คณะเทพคงคาขึ้นมา เพื่อให้กลุ่มผู้ชายได้ประกวดสรภัญญ์ร่วมกับกลุ่มผู้หญิง และถือเป็นการปรากฏตัวครั้งแรกของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศทั้ง 3 คนในเวทีการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน เนื่องจากพระครูเกียรติ (ชื่อสมมุติ) ได้นำสรภัญญ์คณะเทพสตรี (กลุ่มแม่บ้าน) เข้าร่วมการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานตามหมู่บ้านต่างๆ โดยสังเกตเห็นสรภัญญ์กลุ่มผู้ชายที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านจึงมองว่าที่จังหวัดขอนแก่นยังไม่มีสรภัญญ์กลุ่มผู้ชาย จึงอยากก่อตั้งสรภัญญ์กลุ่มผู้ชายขึ้นมาเพราะเห็นว่าสรภัญญ์กลุ่มผู้หญิงมีจำนวนมากแล้ว ด้วยรวมกลุ่มของคณะเทพคงคาจัดเป็นการรวมกลุ่มของชายข้ามเพศทั้งหมด ประกอบด้วยชายข้ามเพศที่เป็นรุ่นพี่จำนวน 4 คน และวัยรุ่นชายข้ามเพศที่เป็นรุ่นน้องจำนวน 3 คน ได้แก่ เจริญ (ชื่อสมมุติ) อายุ 22 ปี บาส (ชื่อสมมุติ) อายุ 20 ปี และเมฆ (ชื่อสมมุติ) อายุ 20 ปี การรวมกลุ่มของพวกเขาเหล่านี้ถือเป็นการปรากฏตัวครั้งแรกของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศทั้ง 3 คน จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมให้กลุ่มของตนในอนาคต

โครงสร้างของกลุ่มสรภัญญ์คณะเทพคงคา ประกอบด้วย หัวหน้าคณะ ต้นเสียง และสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยจะแบ่งตามบทบาทของสมาชิกกลุ่มดังต่อไปนี้ 1) หัวหน้าคณะและต้นเสียงคือเจริญ (วัยรุ่นชายข้ามเพศ) และ 2) สมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ บาส (วัยรุ่นชายข้ามเพศ) เมฆ (วัยรุ่นชายข้ามเพศ) พี่อ (อายุ 45 ปี) และพี่เฟิร์ส อายุ 40 ปี จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าเจริญได้มีบทบาทสำคัญในกลุ่ม ทำให้เขามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อสมาชิก

ในกลุ่มอย่างมาก เพราะการเป็นหัวหน้าคณะจะมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการจัดการดูแลสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

อภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของ Henri Lefebvre (1991) ที่แบ่งลักษณะของพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) 2) พื้นที่ทางความคิด (Mental Space) และ 3) พื้นที่ทางสังคม (Social Space & Social Practice) (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) ซึ่ง Lefebvre จะให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางสังคมอย่างมาก เพราะเป็นพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยปฏิบัติการทางสังคม ได้แก่ กิจกรรม โครงการต่างๆ และสัญลักษณ์

ด้วยเหตุนี้ Bourdieu (1986) จึงนำเอาแนวคิดปฏิบัติการทางสังคมของ Lefebvre มาขยายเพิ่มเติม โดยชี้ให้เห็นว่าปฏิบัติการทางสังคมมีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกับปฏิบัติการทางภาษา เนื่องจากคุณสมบัติของปฏิบัติการทางสังคมและปฏิบัติการทางภาษานั้น เป็นปฏิบัติการที่นำไปสู่การต่อสู้ และต่อรองกับโครงสร้างสังคม กล่าวคือ ทั้ง 2 ปฏิบัติการดังกล่าวนี้มีลักษณะเหมือนเหรียญ 2 ด้าน ด้านที่หนึ่งปฏิบัติการจะมีลักษณะที่ถูกกำหนดจากกฎเกณฑ์ของโครงสร้างสังคม หรือด้านที่เรียกว่า “Rule” และด้านที่สองปฏิบัติการจะมีลักษณะที่สามารถสร้างสรรค์ หรือเปลี่ยนแปลงได้ด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ หรือด้านที่เรียกว่า “Strategy” ซึ่งหากนำแนวคิดปฏิบัติการทางภาษาของ Bourdieu มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ จะพบว่ากลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศล้วนมีความต้องการหลุดพ้นไปจากกรอบของโครงสร้างสังคม

เนื่องจากงานวิจัยนี้มีข้อค้นพบที่แตกต่างออกไปจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสรภัญญ์ทั่วไป ดังเช่นงานวิจัยของ บัญชา เกียรติจตุรงค์พันธ์ (2557) ที่ทำการศึกษาสรภัญญ์อีสาน: สุนทรียภาพพื้นบ้านบนฐานของความงามตามแนวทางพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของเพลงสรภัญญ์ในด้านหลักภาษาไทย ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่าภาษาในเพลงสรภัญญ์ได้มีการดัดแปลง เนื้อหา การใช้ภาษาและทำนองการร้องให้มีความไพเราะ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่น ประเด็นโลกาภิวัตน์ ประเด็นการเข้าร่วมประชาคมอาเซียนซึ่งเป็นเหตุการณ์ร่วมสมัย จึงมีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และประชาคมอาเซียน มีการใช้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านในเนื้อร้องสรภัญญ์ ควบคู่กับการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของภาษาท้องถิ่น เช่น ลาว กูย และเขมร แสดงให้เห็นถึงการนำเอาภาษาท้องถิ่น ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านมาผสมผสานกับภาษาไทย เป็นการสร้างสรรค์เนื้อร้องสรภัญญ์ที่แปลกใหม่ ทันยุค และทันสมัย แต่ยังคงรักษาแบบแผนการร้องสรภัญญ์ทำนองอีสานที่สำคัญเอาไว้ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศคือ กลุ่มผู้นุรักษ์ภาษาท้องถิ่นอีสาน และภาษาไทย รวมไปถึงการยึดถือจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

สำหรับประเด็นปัญหาเรื่องการช่วงชิงพื้นที่ระหว่าง “กลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศ” และ “กลุ่มผู้หญิง” งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศ มีลักษณะประนีประนอม ช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่าขัดแย้งแข่งขันโดยไม่ช่วงชิงพื้นที่ของผู้หญิง เนื่องจากพื้นที่การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสานยังคงมีกลุ่มผู้หญิงอยู่เช่นเดิมและไม่มีท่าทีว่าจะลดน้อยลงไป ซึ่งทำให้พื้นที่การร้องสรภัญญ์ได้ขยายอาณาเขตเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ เดิมจะมีเพียงกลุ่มผู้หญิงเพื่อการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน จนเมื่อมีกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศเพื่อการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน จึงทำให้พื้นที่การประกวดสรภัญญ์ได้ขยายอาณาเขตเพิ่มมากขึ้น โดยมีทั้งกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศเพื่อทำหน้าที่อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานร่วมกันกับคนในชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ได้อธิบายถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศในการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน ซึ่งพบว่ามี การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) วจนภาษา 2) อวจนภาษา และ 3) การผสมผสานระหว่างวจนภาษาและอวจนภาษา มี 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ในชีวิตประจำวัน 2) พื้นที่การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน และ 3) พื้นที่ไซเบอร์สเปซ

1) การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาในชีวิตประจำวัน พบว่ามี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1) การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาในการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน พบว่ามีปฏิบัติการทางภาษาทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วจนภาษา ได้แก่ การปรับแต่งเนื้อหาก่อนสรภัญญ์ทำนองอีสาน 2) อวจนภาษา ได้แก่ การจัดสถานที่และเวทีสำหรับการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน, การจัดเตรียมเสื้อผ้า, การทำขนมเบิ้ง และการฝึกซ้อมร้องสรภัญญ์ทำนองอีสาน และ 3) การผสมผสานระหว่างอวจนภาษาและวจนภาษา ได้แก่ บอร์ดนำเสนอผลงานและป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์

ระยะที่ 2) การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาหลังการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน พบว่ามีปฏิบัติการทางภาษาเพียงรูปแบบเดียวคือ การผสมผสานระหว่างวจนภาษาและอวจนภาษา ได้แก่ จัดกิจกรรมเลี้ยงสังสรรค์ และเข้าร่วมงานบุญอื่นๆ

2) การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาในการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน พบว่ามีปฏิบัติการทางภาษาเพียงรูปแบบเดียว ได้แก่ การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยการผสมผสานระหว่างวจนภาษาและอวจนภาษา ได้แก่ การร้องสรภัญญ์เพื่อเปิดงาน, การต้อนรับและดูแลผู้คนที่มาร่วมงาน, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของวัยรุ่นชายข้ามเพศกับกลุ่มอื่น และการเพิ่มเติมแบบแผนของกลุ่มผู้ชาย (แบ่งประเภทชาย-หญิง)

3) การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยปฏิบัติการทางภาษาในไซเบอร์สเปซ พบว่ามีปฏิบัติการทางภาษาเพียงรูปแบบเดียวคือ การสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยการผสมผสานระหว่างอวจนภาษาและวจนภาษา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์งานบุญ การประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน การนำเสนอผลงาน และกิจกรรมการประกวดสรภัญญ์ทำนองอีสาน

สำหรับข้อเสนอแนะควรให้หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สนับสนุนกิจกรรมสำหรับกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจสนับสนุนผ่านวัดและชุมชนอื่น ทั้งสื่อมวลชนควรนำเสนอภาพลักษณ์ในด้านบวกของกลุ่มวัยรุ่นชายข้ามเพศ ในประเด็นว่าสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศและท้องถิ่นได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์*

การเมืองกับสื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ข้อมูลตำบล. (2558). *แบบบันทึกการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชนระดับตำบล ปี 2558*. (ไม่ได้ตีพิมพ์).

คณะกรรมการอำเภอหนองเรือ. (2558). *การสืบค้นประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น*. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].

บัญชา เกียรติจรุงพันธ์. (2557). *สรภัญญ์อีสาน: สุนทรียภาพพื้นบ้าน บนฐานของความงาม*

ตามแนวทางพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญจันทร์ จอมศรี. *การวิเคราะห์บทร้องและทำนองสรภัญญ์อีสาน*. [ออนไลน์] 2556 [อ้างเมื่อ 10 ตุลาคม 2559], จาก

http://mis.cola.kku.ac.th/files/gs28_attachment_files/files/427/ED_112.pdf?1402718900.

ประสงค์ โสมรัตนานนท์. (2546). *สรภัญญ์เพลงขับแห่งจริยธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กูย และเขมร จังหวัดสุรินทร์*.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโปรแกรมวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2553). *วัฒนธรรมวัยรุ่น*. ในวสันต์ ปัญญาแก้ว (บรรณาธิการ). *วารสารวิชาการ คณะ*

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: วัยรุ่นกับวัฒนธรรมสมัยนิยม, 22 (1). 25-49

เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา. (2546). *การช่วงชิงอัตลักษณ์ “กะเทย” ในงานคาบาเร่ต์โชว์*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พลสิทธิ์ แววศักดิ์. (2550). *กะเทยบ้านนอกการสร้างตัวตนของกะเทยบนพื้นที่ทางสังคม: กรณีศึกษากะเทยที่*

ปรากฏตัวในเขตเมืองนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

มานิตย์ โศกค้อ. (2552). *วิเคราะห์บทสวดสรภัญญ์บ้านท่าลาด ตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด*.

วัฒนธรรมศึกษา, 4(1), 68-87.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. (บรรณาธิการ). (2553). *บทบรรณาธิการ. วารสารทางวิชาการคณะสังคมศาสตร์*

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: วัยรุ่นกับวัฒนธรรมสมัยนิยม, 22(1), 7-21.

องค์การบริการส่วนตำบล. 2559. รายงานการพัฒนาหมู่บ้าน อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2558

จาก <http://www.yangkhamlocal.go.th/main/index.php/dustric-data>.

Bourdieu , P. (1986). From Rules to Strategies. *Cultural Anthropology*, 2(1), 110-120.

Hebdige, D. (1979). *Subculture*. London: Methuen.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.